



Pensioenfonds UWV

Maatschappelijk verantwoord beleggen

STICHTING PENSIOENFONDS UWV

Inhoudsopgave

<u>1.</u> Introductie	2
<u>2.</u> Samenvatting	3
<u>3.</u> Governance	4
<u>4.</u> Overtuigingen en wetgeving	5
<u>5.</u> MVB doelstelling	7
<u>6.</u> Instrumenten MVB	11
<u>7.</u> Implementatie MVB	16
<u>8.</u> Communicatie MVB	20
<u>9.</u> Planning 2019 -2021	22
<u>10.</u> Bijlage I: uitsluitingenlijst	25
<u>11.</u> Bijlage II: ESG rating systematiek	30
<u>12.</u> Bijlage III: Stembeleid	31
<u>13.</u> Bijlage IV: Sanctiewetgeving	33
<u>14.</u> Bijlage V: Fiscaal Beleid	35
<u>15.</u> Bijlage VI: Toelichting implementatie OESO richtlijn	38

1. Introductie

Dit document beschrijft het Maatschappelijk Verantwoord Beleggingsbeleid (MVB-beleid) van Pensioenfonds UWV. Onderdeel van dit MVB-beleid is het betrokkenheidsbeleid. Pensioenfonds UWV heeft als primaire doelstelling het zorg dragen voor een goede uitvoering van de pensioenregeling van de deelnemers.

Het doel van het beleggingsbeleid van het Pensioenfonds is om op korte en lange termijn te kunnen voldoen aan de pensioenverplichtingen en daarnaast de pensioenaanspraken en de ingegane pensioenen, waar mogelijk, te kunnen aanpassen aan loon- en prijsontwikkeling. Naast risico en rendement is verantwoord beleggen een belangrijk thema van het pensioenfonds. Het Pensioenfonds belegt het vermogen op een maatschappelijk verantwoorde wijze, in de overtuiging dat dit niet ten koste gaat van financieel rendement of zelfs een positieve bijdrage kan leveren. Waar mogelijk zal het vermogen ook worden ingezet om een bijdrage te leveren aan verduurzaming van de maatschappij. De keuzes die het pensioenfonds hierin maakt zijn gebaseerd op de input van de betrokkenen bij het fonds ('stakeholders'), te weten het bestuur, de deelnemers, het verantwoordingsorgaan en UWV (de werkgever).

In dit document worden de volgende onderwerpen toegelicht:

In hoofdstuk 3 wordt de governance van het MVB beleid toegelicht. Hoe komt dit beleid tot stand en hoe wordt toegezien op de uitvoering en verdere ontwikkeling? Tevens wordt toegelicht wat de overtuigingen van het Pensioenfonds zijn en welke aandachtsgebieden het Pensioenfonds heeft gekozen.

In hoofdstuk 4 worden de missie, visie en overtuigingen van het pensioenfonds op MVB, de toegepaste normen en standaarden en wetgeving toegelicht.

In hoofdstuk 5 wordt toegelicht wat het pensioenfonds wil bereiken ten aanzien van milieu- en klimaat, sociale en governance onderwerpen en welke prioriteit hierin wordt toegepast.

In hoofdstuk 6 worden de verschillende instrumenten toegelicht die het Pensioenfonds inzet en op welke instrumenten verder onderzoek zal worden gedaan: stembeleid, dialoog ('engagement'), uitsluitingen en positieve impact.

In hoofdstuk 7 wordt voor de beleggingen toegelicht op welke wijze MVB wordt geïmplementeerd, aangezien per beleggingscategorie verschilt welke instrumenten kunnen worden ingezet.

In hoofdstuk 8 wordt toegelicht op welke wijze het Pensioenfonds communiceert over MVB aan haar stakeholders.

In hoofdstuk 9 wordt toegelicht welke initiatieven het Pensioenfonds in de beleidsperiode (2019 - 2021) zal nemen om het MVB-beleid en de implementatie verder te ontwikkelen.

In de bijlage is de meest recente uitsluitingslijst (per 2020) opgenomen.

2. Samenvatting

Hieronder staan de belangrijkste voorstellen voor de implementatie van het MVB-beleid. In de hierop volgende hoofdstukken worden deze aspecten nader toegelicht.

- Het fonds zal de implementatie van het vernieuwde ESG-beleid zorgvuldig doorlopen, waarbij steeds een afweging tussen rendement, risico, kosten, complexiteit en ESG wordt gemaakt. Implementatiekosten worden hierbij tevens afgewogen ten opzichte de financiële situatie van het fonds en de kans op korten op korte termijn.
- Het fonds heeft een klimaatbeleid uitgewerkt en past dit toe in de beleggingen. Dit vindt plaats conform de internationale initiatieven op dit onderwerp en invulling geven aan de noodzaak om de opwarming van de aarde te beperken.
- De VBDO benchmark geldt als referentiekader voor de prestaties van het fonds; het fonds streeft een plaats na die aansluit bij de omvang en ambities van het fonds.
- Er is in samenwerking met de ALM-adviseur onderzocht hoe ESG-risico's en dan hoofdzakelijk klimaatrisico's geïncorporeerd kunnen worden in de gehanteerde ALM-scenario's bij de ALM-studie van 2020, zoals voorgeschreven door de nieuwe IORPII richtlijn.
- Een best in class benadering is in de loop van 2020 in de aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuille geïmplementeerd, alsmede in de portefeuille met staatsobligaties uit opkomende landen ('Emerging Market Debt', EMD). Op termijn zal de portefeuille van hoogrentende bedrijfsobligaties daaraan worden toegevoegd.
- Het eigen UWV stembeleid is in 2019 herzien en vastgesteld, en vervolgens op alle aandelen toegepast.
- Er wordt onderzocht hoe binnen het huidige Private markets mandaat positieve impact beleggingen kunnen worden geïmplementeerd op het gebied van Klimaat met behoud van het rendement/risico profiel;
- 1% van de beleggingsportefeuille zal in green bonds en social bonds worden belegd, ofwel obligaties waarvan de opbrengst wordt gebruikt om groene of sociale projecten te financieren (bijv. energiebesparing, duurzame energie, sociale zekerheid etc).
- Binnen de vastgoedportefeuille heeft het fonds de ambitie om binnen 5 jaar gemiddeld 4 sterren (van maximaal 5) te behalen in het GRESB-model voor verduurzaming van vastgoed. Het GRESB-model is een relatieve weging versus een peer group. Daarom heeft het fonds ook de ambitie om voor iedere vastgoedfondsbelegging een Green Star te behalen; een Green Star is namelijk een absolute score die aangeeft op vastgoed duurzaam is.

3. Governance

In dit hoofdstuk wordt de governance van het MVB- beleid beschreven. Hoe komt dit beleid tot stand en hoe wordt toegezien op de uitvoering en verdere ontwikkeling van dit beleid?

3.1 Betrokken partijen

Het bestuur van het Pensioenfonds evalueert het MVB-beleid ieder jaar. Aan de hand van deze evaluatie bepaalt het Pensioenfonds of het beleid en voorgenomen ontwikkelingen aansluiten bij de verwachting en ambities van belanghebbenden en of aanscherping wenselijk is. Hierbij baseert het bestuur zich tevens op de input zoals verkregen van de deelnemers, het verantwoordingsorgaan (VO) en de werkgever.

Deelnemer: Draagvlak voor het beleid wordt steeds belangrijker. Daarom zal het Pensioenfonds iedere drie jaar de mening van de deelnemer over MVB onderzoeken, aan de hand van een representatief deelnemerspanel. Het beleid is in 2019 uitvoerig afgestemd met de deelnemerspopulatie, via een enquête onder 1400 deelnemers en diverse deelnemerspanels.

Werkgever: Het fonds is weliswaar een zelfstandige eenheid, maar is in de perceptie van velen een verlengde van de werkgever UWV. Als publieke instelling is de werkgever ook een organisatie waarvan de omgeving een gedegen MVB-beleid verwacht. Er vindt minimaal één keer per jaar afstemming plaats met de werkgever over het MVB-beleid.

Bestuur: Het bestuur heeft een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het MVB-beleid en de uitvoering hiervan. Gezien de ambities van het fonds heeft een bestuurslid de verantwoordelijkheid gekregen om de voortgang hiervan te bewaken. Er zal minimaal twee keer per jaar over het MVB-beleid en de implementatie daarvan worden gesproken in bestuursverband.

Verantwoordingsorgaan: Er wordt minimaal één keer per jaar dialoog gevoerd met het verantwoordingsorgaan van het fonds, zowel qua het gekozen beleid (adviesrecht) als qua de uitvoering van het beleid (verantwoording) Voor het gekozen uitsluitingsbeleid geldt een adviesrecht van het verantwoordingsorgaan.

3.2 Uitvoering

De uitvoering van het MVB-beleid is door het bestuur gedelegeerd aan de Commissie Beleggingen (CB). De beleggingscategorieën worden omschreven in de Investment Case die is vastgesteld door het bestuur. De Investment Case bevat onder andere de relevante marktbenchmark, de belangrijkste risico's van de categorie en implementatiecriteria. MVB is een integraal onderdeel van de benchmarkkeuze, de risicobeoordeling en het managerselectie- en monitoringproces (de implementatiecriteria). Zowel de categorie als de invulling worden periodiek geëvalueerd waaronder MVB.

De Commissie Beleggingen zal beoordelen op welke wijze de instrumenten zoals omschreven in hoofdstuk 6 worden geïmplementeerd in de beleggingscategorieën (hoofdstuk 7). De CB rapporteert aan het bestuur over de voortgang en behaalde resultaten.

MVB is tevens een onderdeel van het risicoraamwerk. In de strategische beleidsdocumenten (strategisch beleggingsbeleid, Investment Cases, jaarplan) en de rapportage/monitoring zal worden beoordeeld welke ESG-risico's relevant zijn en welke mitigerende maatregelen hier eventueel gewenst zijn.

4. Overtuigingen en wetgeving

Het Pensioenfonds belegt het vermogen op een maatschappelijk verantwoorde wijze, in de overtuiging dat dit niet ten koste gaat van financieel rendement en risico's verlaagt. Waar mogelijk zal het vermogen worden ingezet om een bijdrage te leveren aan verduurzaming van de maatschappij. Het belang van maatschappelijk verantwoord beleggen is tevens vastgelegd in de beleggingsovertuigingen:

'Maatschappelijk verantwoord beleggen is het kader waarbinnen het Pensioenfonds belegt. Uitgangspunt daarbij zijn de normen en waarden van UWV'.

Het Pensioenfonds hanteert hierbij de Global Compact van de Verenigde Naties als uitgangspunt. De VN Global Compact bestaat uit tien breed geaccepteerde principes gebaseerd op internationale verdragen zoals de verklaring van de rechten van de mens en de International Labour Organisation (ILO). De VN Global Compact verlangt van bedrijven dat zij de principes op gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie omarmen, ondersteunen en uitoefenen.

Het pensioenfonds onderschrijft de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen en de UN Guiding Principles on Business and Human Rights. Daarbij gebruikt het pensioenfonds de OESO-richtsnoer voor institutionele beleggers als leidraad. Het pensioenfonds verwacht eveneens van externe fiduciaire managers, ESG-dienstverleners en/of vermogensbeheerders, en van ondernemingen waarin wij beleggen dat zij conform deze internationale standaarden handelen en dit publiekelijk kenbaar maken. In bijlage VI wordt in meer detail omschreven op welke wijze invulling wordt gegeven aan het OESO-richtsnoer waaronder specifiek de Due Diligence.

In overeenstemming met het IMVB-convenant en de Richtlijn aandeelhoudersrechten (ook bekend als Europese richtlijn SRD II) onderschrijft het pensioenfonds maatschappelijke waardecreatie op de lange termijn als leidend principe.

Wetenschappelijke onderbouwing

Er is veel wetenschappelijk onderzoek gedaan naar de financiële prestaties van verantwoord beleggen¹. De meeste empirische studies concluderen dat verantwoord beleggen leidt tot een vergelijkbaar of zelfs hoger financieel rendement en een lager risico. Dit is mogelijk met een geringe tot zeer geringe toename in het korte termijn risico (tracking error). Beleggers kunnen hiervan profiteren als ze koploper zijn en/of nieuwe waarde creëren door betrokken aandeelhouderschap.

Wetgeving en andere initiatieven

Naast de financiële prestaties heeft het Pensioenfonds te maken met nieuwe regelgeving. Onder andere IORP II vereist dat het Pensioenfonds communiceert over MVB met zijn deelnemers en dat in kaart wordt gebracht wat bestaande en opkomende maatschappelijke risico's zijn. In dit kader worden ESG-risico's (bijv. effect van klimaatverandering) meegenomen in de ALM-studies van het fonds.

Het Pensioenfonds gebruikt de VBDO benchmarks als referentiekader en streeft er naar om een score te behalen die passend is bij de omvang en ambitieniveau van het fonds. Op basis van de huidige omvang en het door het bestuur uitgesproken ambitieniveau wordt een ranking tussen de

¹ Zie bijvoorbeeld SPIL: De financiële prestaties van verantwoord beleggen, mei 2017 voor een overzicht.

25^e en 30^e plek (huidig: 39^e) nagestreefd. De scores van de VBDO-benchmark zijn niet leidend maar geven wel input op welke onderwerpen het pensioenfonds kan verbeteren.

5. MVB doelstelling

In dit hoofdstuk wordt toegelicht wat het pensioenfonds wil bereiken ten aanzien van milieu- en klimaat, sociale en governance onderwerpen en welke prioriteit hierin wordt toegepast.

5.1. Algemene doelstellingen

Het pensioenfonds streeft er naar om (potentiële) negatieve impacts op samenleving en milieu te identificeren, mitigeren en voorkomen. Hierbij wordt prioriteit gegeven aan de meest materiële onderwerpen op basis van schaal, reikwijdte en onomkeerbaarheid. Daarnaast zet het pensioenfonds zich gericht in om een positief maatschappelijk rendement te realiseren.

Maatschappelijke onderwerpen zijn (o.a.):

Milieu: klimaatverandering, watervervuiling, afvalverwerking, biodiversiteit.

Sociaal: mensenrechten en lokale maatschappelijke impact, arbeidsrechten en leveringsketen, klantenbelangen (waaronder veilige producten, eerlijke concurrentie, privacy en databescherming).

Governance: omkoping en fraude, beloningsbeleid, eerlijke belasting, diversiteit, faire belangenbehartiging.

De materialiteit van onderwerpen verandert door de tijd heen en verschilt per type belegging. Ook weegt het pensioenfonds af welke actie het pensioenfonds kan nemen om het doel te bereiken. Dit zal in hoofdstuk 6 en 7 verder worden uitgewerkt. Het fiscale beleid van het fonds in het kader van het betalen 'van eerlijke belasting' is in bijlage VI (verkort) uiteengezet.

Het pensioenfonds maakt binnen de brede context van MVB keuzes welke onderwerpen prioriteit krijgen, omdat het pensioenfonds niet alles kan doen. Daarom is gekozen voor de volgende prioriteiten:

- Het thema klimaat zal specifieke aandacht krijgen in de breedte van de beleggingen.
- Het thema arbeid zal specifieke aandacht krijgen, waarbij het pensioenfonds de meest effectieve en kostenefficiënte implementatiewijze zal nastreven

Het thema klimaat en arbeid zullen hierna worden toegelicht.

5.2 Thema klimaat

Klimaatverandering vormt voor onze maatschappij wereldwijd een ongekende uitdaging, zowel qua risico-mitigatie als risico-adaptatie. Wetenschappelijke consensus is dat de groeiende hoeveelheid broeikasgassen in de atmosfeer van de aarde aan menselijk handelen toegeschreven kan worden en dat dit broeikas effect leidt tot klimaatverandering. Hierdoor ontstaan negatieve maatschappelijke effecten, die steeds vaker ook als beleggingsrisico's worden gezien.

Het klimaatakkoord van Parijs is gesloten om maatregelen te treffen om de opwarming van de aarde tot 2°C te beperken, en liefst 1.5°C. Beleggers spelen hierbij ook een rol: zij kunnen kapitaal voor de energietransitie verschaffen, maar moeten op de korte, middellange en lange termijn ook rekening houden met de risico's van klimaatverandering voor de waarde van hun beleggingen, bijvoorbeeld als gevolg van fysieke schade (extreem weer, mislukte oogsten, ziektes etc.), transitierisico's (hoge kosten en/of risico op zogenaamde stranded assets) of adaptatiekosten. Het risico van klimaatverandering wordt gereflecteerd in de Sustainable Development Goals (SDG's) nummers 7 (betaalbare en schone energie) en 13 (klimaatactie).

Het Pensioenfonds ondersteunt de doelstellingen zoals uiteengezet in het Akkoord van Parijs om de uitstoot van schadelijke broeikasgassen wereldwijd terug te dringen. Belangrijkste redenen om dit thema hoge prioriteit te geven zijn:

- Uit het deelnemersonderzoek blijkt dat deelnemers het klimaatthema zeer belangrijk vinden, en van mening zijn dat het pensioenfonds hieraan een bijdrage moet leveren
- De beleggingen van het pensioenfonds leveren een grote (negatieve) bijdrage aan de klimaatontwikkeling door de emissie van CO₂ en kunnen door reductie bijdragen aan het behalen van de klimaatdoelstelling. Als dit niet gebeurt kan dit tot maatschappelijke schade en waardedaling van de belegging leiden.

Daarom neemt het Pensioenfonds klimaat mee in de beleggingsafwegingen en risicobeheersing. In dit kader zullen ESG-risico's (bijv. effect van klimaatverandering) ook meegenomen worden in ALM-studies. Dit is momenteel nog omgeven met een aantal technische uitdagingen, aangezien kwantitatieve incorporatie van ESG-risico's zich nog in de ontwikkelingsfase bevindt. In de ALM studie van 2020 is hier alvast een begin mee gemaakt. Het fonds heeft besloten om bij de klimaatrisico-modellering deterministische scenario's van de ALM-adviseur te gebruiken op een 15-jaars horizon, gelijk aan de ALM-horizon. Daarbij zullen de effecten op ALM-parameters als pensioenresultaat en kans op en mate van pensioenverlagingen berekend worden. Deze scenario's nemen zowel fysieke risico's (extreem weer, mislukte oogsten, ziekten) mee als transitierisico's (additionele kosten in bedrijfsprocessen, CO₂-belastingen en risico op 'stranded assets'). Additioneel vindt modellering plaats aan de hand van klimaatscenario's van de fiduciaire manager; deze nemen naast transitierisico's ook adaptatierisico's mee in de modellering over een horizon van 10 jaar.

Het Pensioenfonds adresseert het thema klimaat door middel van de volgende maatregelen:

1. Het jaarlijks meten van de CO₂ voetafdruk van de beleggingen;
2. Het realiseren van de CO₂ reductiedoelstelling. De reductiedoelstelling is een portefeuille CO₂ voetafdruk lager dan de 'Paris Aligned' benchmark, wat betekent dat de emissie jaarlijks ongeveer met 7% moet dalen na een initiële reductie (2019-2022) van 50% versus de CO₂ uitstoot van de beleggingsportefeuille per ultimo 2019. Van de initiële reductie is reeds 20% behaald in 2020.
3. Het uitsluiten van CO₂ intensieve sectoren zoals kolenmijnen, kolencentrales en teerzandolie-productie; de gehele uitsluiting van de energiesector (olie- en gasbedrijven) wordt eveneens overwogen.
4. Integratie van klimaat in het beleggingsproces door een best-in-class beleid;
5. Onderschrijven van internationale, collectieve engagement initiatieven aangezien individueel geen engagementresultaten te verwachten zijn op dit thema;
6. Kapitaal te verschaffen aan ondernemingen en/of projecten die in staat zijn om efficiënter met grondstoffen om te gaan, een transitie naar duurzame energie realiseren (bijv. via windparken en zonneparken) of nieuwe producten en diensten kunnen bieden door middel van een impact-achtig beleggingsmandaat.

Door het meten van de CO₂ voetafdruk en deze te vergelijken met de 'Paris Aligned' benchmark kan het pensioenfonds monitoren of de reductiedoelstelling wordt gehaald. Mocht dit niet het geval zijn, dan zal gekeken worden naar additionele maatregelen om de reductie te versnellen.

5.2 Thema arbeid

Het Pensioenfonds heeft gekozen voor het thema Arbeid, gelet op de maatschappelijke missie en doelstelling van werkgever UWV op het gebied van Arbeid. Het pensioenfonds is weliswaar een

zelfstandige entiteit maar wordt door velen gezien als een verlengde van werkgever UWV. Laatstgenoemde geeft in haar eigen MVO-beleid ook veel aandacht aan 'eerlijke arbeid' blijkt na afstemming tussen pensioenfonds en werkgever. Ook is uit het deelnemersonderzoek gebleken dat deelnemers arbeidsomstandigheden een belangrijk thema vinden. Daarom neemt het Pensioenfonds expliciet arbeidsomstandigheden mee in de beleggingsafwegingen en risicobeheersing.

Bedrijven hebben de verantwoordelijkheid om mensen- en arbeidsrechten te respecteren. Ze kunnen een positieve bijdrage leveren aan de maatschappij door werkgelegenheid en welvaart te creëren. Anderzijds kunnen bedrijven met hun activiteiten ook een negatieve impact hebben door het onderhouden of ondersteunen van slechte arbeidsomstandigheden.

Het thema betreft mogelijke ondernemingen of landen waarbij arbeidsrechten in het geding komen door dwang- of kinderarbeid, onveilige arbeidsomstandigheden of te lange werktijden, discriminatie, schending van het recht op vereniging (vakbonden) of het betalen van een te laag (niet-leefbaar) loon. Structurele schendingen van arbeidsrechten kunnen ook het gevolg zijn van slechte arbeidsomstandigheden in de toeleveranciersketens van de ondernemingen.

Het uitbesteden van werkzaamheden aan lagelonenlanden met slechte arbeidsomstandigheden dient door ondernemingen te worden beheerst en gemitigeerd. Juist de groei van internationale handel en toenemende druk op lage kosten zorgt ervoor dat werknemers die veel minder worden beschermd door lokale wetgeving en weinig tot geen alternatieven hebben kwetsbaar zijn. Deze problematiek doet zich onder andere voor in de maakindustrie zoals kleding, in grondstoffenwinning (mijnbouw) en de voedingsindustrie (landbouw).

Ondernemingen die arbeidsrechten schenden, kunnen aansprakelijk worden gesteld en moeten de getroffen personen schadeloos stellen. Mochten bedrijven zich daaraan schuldig maken, dan is het wenselijk dat zij deze schendingen herstellen, compenseren voor de betrokken schade en voorkomen dat schendingen in de toekomst opnieuw zullen optreden.

Het Pensioenfonds ondersteunt de doelstellingen om negatieve impact op de arbeidsomstandigheden te voorkomen en waar mogelijk te verbeteren, zoals uiteengezet in de International Labor Organisation (ILO) conventies, de OESO Richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen (OESO Richtlijnen), UN Global Compact principes en de UN Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGP's), en streeft er naar deze te allen tijde na te leven. Het Pensioenfonds neemt hiervoor diverse maatregelen in haar beleggingen; die zijn in de implementatie paragraaf hieronder beschreven. De belangrijkste redenen om het thema arbeid hoge prioriteit te geven zijn:

Implementatie

Het Pensioenfonds zal het thema mensen- en arbeidsrechten adresseren door middel van de volgende maatregelen om de grootste risico's op de schendingen van mensen- en arbeidsrechten te signaleren, te voorkomen en te mitigeren.

- 1. Screening** - Due diligence uitvoeren op arbeidsrechten om de belangrijkste risico's in de portefeuilles in kaart te brengen. De portefeuille van het Pensioenfonds wordt onderworpen aan een 'UNGP-compliance' screening, waarbij wordt gekeken hoe ernstig arbeids- en mensenrechten door de ondernemingen in de portefeuilles geschonden worden;
- 2. Uitsluiting** - Het Pensioenfonds sluit bedrijven uit die betrokken zijn bij geconstateerde structurele arbeidsnormenschendingen. Ook landen met notoir slechte arbeidsomstandigheden zullen uitgesloten gaan worden;



- 3. ESG Integratie** van het thema arbeid door een best in class beleid te voeren aan de hand van ESG benchmarks;
- 4.** Het pensioenfonds voert **dialogoog** met als doel om de algemene standaarden binnen een bedrijfstak of keten te verbeteren. Voor sommige dialogen wordt samengewerkt met andere nationale en internationale partijen(bijvoorbeeld Platform Living Wage Financials). Niet-succesvolle engagement leidt op termijn tot uitsluiting van bedrijven in kwestie;
- 5. De uitoefening van stemrecht** om aan te geven wat het pensioenfonds vindt van de manier hoe de ondernemingen in de portefeuilles met arbeids- en mensenrechten en ESG-kwesties omgaan;
- 6. Positieve impact** - Het Pensioenfonds wil niet alleen schade vermijden maar wil ook beleggen in positieve oplossingen. Mensen- en arbeidsrechten kunnen gekoppeld worden aan het Duurzame Ontwikkelingsdoel SDG 8 (fatsoenlijk werk en economische groei). Daarbij is het van belang dat wordt belegd in ondernemingen die een leefbaar loon betalen en veilige en geschikte werkomstandigheden bieden. Bij deze maatregelen zullen opbrengsten worden afgewogen tegen kosten en complexiteit.

6. Instrumenten MVB

Binnen het MVB beleid van het pensioenfonds worden de volgende instrumenten toegepast.

6.1 Uitsluitingen

Het pensioenfonds kiest ervoor om ondernemingen uit te sluiten indien de activiteiten van deze ondernemingen afwijken van de MVB-uitgangspunten van het fonds. Hierop staan in ieder geval ondernemingen die actief zijn in de productie en/of verkoop van:

Uitsluiting	Reden van uitsluiting
<ul style="list-style-type: none"> • De productie, toelevering, distributie en/of verkoop van controversiële wapens: <ul style="list-style-type: none"> ○ clusterbommen; ○ landmijnen; ○ nucleaire wapens; ○ Biologische en chemische wapens. 	<ul style="list-style-type: none"> • In strijd met internationale verdragen en conventies • Wettelijk verplicht (clusterbommen, strikte toepassing hiervan)
<ul style="list-style-type: none"> • De productie, toelevering, distributie en/of verkoop van tabak en tabak gerelateerde producten. 	<ul style="list-style-type: none"> • Brengt ernstige schade toe aan de gezondheid, geen veilige mate van gebruik, dialoog is zinloos • In strijd met het UN Global Compact initiatief (en breder het UN systeem)
<ul style="list-style-type: none"> • Bedrijven die de UN Global Compact principes en/of OESO richtlijnen materieel en structureel schenden. Dit omvat het uitsluiten van bedrijven waarvan bekend is dat zij de mensen- of arbeidsrechten op grove wijze schenden, ernstige milieuschade veroorzaken of betrokken zijn bij ernstige fraude. De OESO-richtlijnen betreffen daarnaast onder andere privacy- en informatieveiligheid en consumentenbescherming. 	<ul style="list-style-type: none"> • Het pensioenfonds onderschrijft de UN Global Compact principes en de OESO-richtlijnen. Ondernemingen die deze principes ernstig en structureel schenden passen niet bij de uitgangspunten van het fonds.
<ul style="list-style-type: none"> • De productie van kolen (kolenmijnbouw) en teerzandolie, en het grootschalig gebruik van kolen in de energiemix bij elektriciteitsopwekking 	<ul style="list-style-type: none"> • Kolen en teerzandolie zijn een van de meest CO2 intensieve vormen van energieproductie en voorkomen het behalen van de klimaatdoelstelling

Ook zijn beleggingen in financiële instrumenten uitgesloten indien deze zijn uitgegeven door landen waarvoor een wettelijk besluit tot een handelsembargo of wapenembargo door de Europese Raad is afgegeven. Indien er geen wettelijke plicht bestaat om beleggingen direct te verkopen, zal het pensioenfonds onderzoeken of verkoop op enig moment kostenefficiënt mogelijk is. Bijlage IV bevat een overzicht van de sanctielijst en toelichting op de risicoanalyse van het fonds omtrent deze sanctielijst.

De lijst van uitsluitingen wordt actief onderhouden en gepubliceerd op de website van het pensioenfonds. Bijlage I van dit document bevat een overzicht van alle uitsluitingen geldend in 2020. De naleving van de uitsluitingslijst is onderdeel van de monitoring van de beheerders. Indien er toch een positie in een uitgesloten onderneming wordt opgenomen dan wordt de beheerder geïnstrueerd om hier afscheid van te nemen.

6.2 ESG integratie

Bij de keuze van benchmarks en managers (in het manager-selectieproces) wordt door het pensioenfonds beoordeeld op welke wijze ESG geïntegreerd is in het beleggingsproces. Binnen passief beheer is de keuze voor de benchmark leidend, terwijl bij actieve beheerders (waaronder illiquide categorieën) ESG onderdeel is van het proces om instrumenten te selecteren.

Best in class

Het pensioenfonds kiest er voor om een best-in-class aanpak te hanteren. Met een best-in-class aanpak wordt nagestreefd om alleen te beleggen in ondernemingen die goed scoren op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen. Dit gaat duidelijk verder dan enkel uitsluiten van ondernemingen en geeft MVB een belangrijke plek in het beleggingsproces, waardoor de grootste MVB-risico's afnemen en de positie t.a.v. het thema klimaat en arbeid verbetert. Dit betekent bijvoorbeeld dat energiebedrijven welke voor een groot gedeelte elektriciteit opwekken door middel van kolencentrales een grotere kans maken om te worden uitgesloten, terwijl energiebedrijven die bijv. elektriciteit opwekken door middel van het minder CO₂-intensieve aardgas of door middel van hernieuwbare bronnen een grotere kans maken om in de portefeuille te worden opgenomen. Op deze wijze worden de best presterende bedrijven ingesloten in de beleggingsportefeuille en de slechtst presterende bedrijven uitgesloten.

Deze aanpak heeft als nadeel dat mogelijk geen dialoog (meer) kan worden gevoerd met ondernemingen die achterblijven op gebied van MVB, omdat deze specifieke bedrijven als gevolg van de best-in-class aanpak reeds zijn verkocht. Dit nadeel is voor het pensioenfonds acceptabel, aangezien het fonds de voorkeur heeft om het vermogen en de aandacht aan te wenden richting ondernemingen die positief presteren op MVB.

Het best-in-class beleid wordt vormgegeven door de selectie van ondernemingen op basis van 'ESG ratings'. De ESG-rating is een systematiek waarbij een ESG Research provider (in dit geval MSCI ESG Research²) bedrijven beoordeeld op hun ESG-beleid en uitvoering en hier een score ('rating') voor geeft. Deze rating volgt dezelfde schaal als bij de breder bekende kredietrating. AAA is de hoogst mogelijke rating, CCC de laagst mogelijke. De ESG rating is een relatieve score waarbij ondernemingen worden vergeleken binnen de sector waarin de onderneming actief is. De rating geeft een vooruitkijkend oordeel over de onderneming op de onderdelen E (environment), S (social) en G (governance) waarbij de wegen afhankelijk zijn van de activiteiten van de onderneming. De rating is voor een groot deel vooruitkijkend omdat er niet alleen wordt gekeken naar misstanden in het verleden, maar vooral naar de huidige risico's en de risicobeheersing. In bijlage II wordt nader ingegaan op de systematiek omtrent ESG-ratings.

Door ratings toe te kennen aan bedrijven binnen hun sector op het vlak van milieu, sociale aspecten en governance worden ESG-risico's in kaart gebracht. Bij de weging van deze sub-scores wordt een totaalscore verkregen en worden bedrijven dan wel aangehouden in de portefeuille (indien behorend bij de 50% best scorende bedrijven in hun sector), dan wel verkocht (indien behorend tot de 50% slechtst scorende bedrijven in hun sector). Door deze beslisregel toe te passen worden ESG-risico's gemitigeerd. Dit verkleint tevens de kans dat herstel en/of verhaal toegepast dient te worden. Door deze relatieve aanpak is het mogelijk om MVB-indices te maken

² MSCI ESG Research is een leidende research provider geselecteerd door het pensioenfonds ten tijde van de keuze voor een specifieke ESG benchmark. Bij de selectie van MSCI ESG is gekeken naar coverage en kwaliteit van de research (onderbouwing, tijdigheid, etc), track record van de index, kosten en omloopsnelheid. De research van MSCI ESG wordt tevens toegepast in de ESG-indices van MSCI ESG.

die sectorneutraal op basis van ratings ondernemingen opnemen of uitsluiten. Hierdoor wordt voorkomen dat de tracking error (de afwijking versus de reguliere benchmark) te hoog wordt en het gewenste risico-rendementsprofiel verstoord wordt. Het pensioenfonds implementeert deze indices middels passief beheer.

6.3 Betrokkenheidsbeleid

Het pensioenfonds is bewust van de invloed die zij als belegger kan uitoefenen en ziet het als haar maatschappelijke verantwoordelijkheid om hier bewust invulling aan te geven. Daarom is een betrokkenheidsbeleid geformuleerd, wat bestaat uit stemgedrag op aandelen en het aangaan van de dialoog (engagement) met ondernemingen en mogelijk ook landen in de toekomst.

6.3.1 Stemgedrag

Het uitoefenen van stemrecht is een belangrijk onderdeel van een goed functionerende governance structuur voor bedrijven. Daarom maakt het Pensioenfonds gebruik van haar stemrecht op alle (voor zover mogelijk) aandeelhoudersvergaderingen van bedrijven waarin wordt belegd. Tevens streeft het pensioenfonds er naar om invulling te geven aan de richtlijnen die volgen uit de Shareholder Rights Directive (SRDII), en zal een toelichting worden gegeven indien dit op onderdelen niet mogelijk is ('comply or explain').

Het pensioenfonds heeft de uitgangspunten voor het stembeleid opgenomen in bijlage III. Bij deze uitgangspunten – ook wel bekend als proxy voting principes - staat de MVB-ambitie inclusief de lange termijn waardecreatie en de thema's van het pensioenfonds centraal. Dit wil zeggen dat het pensioenfonds bij het stemmen goede governance (verantwoording en transparantie, beloningsbeleid), milieu- en klimaat, eerlijke belastingbijdrage, arbeidsomstandigheden en mensenrechten belangrijk vindt. Bij het nemen van stembesluiten zijn nationale governancecodes en wet- en regelgeving relevant, terwijl in het stembeleid ook wereldwijde 'best practices' ten aanzien van corporate governance terugkomen.

Het pensioenfonds leent geen aandelen uit en leent geen aandelen in van anderen ('securities lending') met als doel om de stemrechten op deze aandelen uit te oefenen. Het stembeleid dekt daarmee de gehele aandelenportefeuille van het pensioenfonds.

Het pensioenfonds brengt haar stemrecht uit volgens het stembeleid van de vermogensbeheerders welke bepaalde aandelenmandaten beheren. Om per aandeelhoudersvergadering het stembeleid te vertalen naar concrete stemmen wordt gebruik gemaakt van een stemadvieskantoor (ISS). ISS brengt op basis van het geldende stembeleid advies uit aan de beleggingsmanager hoe te stemmen; de beleggingsmanager geeft opvolging aan dit advies en brengt zijn stem. Dit proces wordt proxy voting genoemd, omdat een gedelegeerde partij het stembeleid uitvoert.

Het pensioenfonds brengt zelf geen agendapunten voor aandeelhoudersvergaderingen ('shareholder proposals') aan en communiceert niet zelf met andere stakeholders van bedrijven. Dit is gedelegeerd aan de operationele vermogensbeheerders dan wel de fiduciair manager. Deze partijen hebben tevens een beleid om belangenconflicten te beheersen.

In het jaarlijkse MVB jaarverslag wordt verantwoording afgelegd op de wijze waarop is gestemd door het pensioenfonds. Daarbij is de ambitie om te gaan rapporteren op welke aspecten de stemmingen betrekken hadden (milieu, sociale aspecten of governance). Ook geeft het pensioenfonds (conform SRD II) een toelichting op de belangrijkste stemmingen.

Het fonds evalueert periodiek hoe het uitgevoerde stembeleid zich verhoudt tot de proxy voting principes van het fonds, met als doel om tijdig bij te sturen mochten verschillen te groot worden.

6.3.2 Dialoog/Engagement

Het fonds gaat in gesprek met bedrijven waar (potentiële) negatieve impacts zijn geïdentificeerd met als doel waarde te creëren op de lange termijn. Het fonds richt zich daarbij primair op de thema's Klimaat en Arbeid, alsmede bedrijven die op de OESO watch list zijn gemeld. Secundair neemt het fonds ook de strategie, de financiële prestaties en risico's en de kapitaalstructuur mee. Deze onderwerpen zijn veelal governance gerelateerd en dragen bij aan lange termijn waardecreatie.

Engagement op basis van negatieve impact bevat de volgende doelstellingen:

- De negatieve impact moet worden beëindigd;
- De onderneming moet zorgen voor herstel en/of verhaal voor benadeelden;
- De onderneming moet voldoende maatregelen nemen om toekomstige incidenten te voorkomen;
- De onderneming moet transparant zijn over de genomen maatregelen;
- Daarbij richten wij ons in het bijzonder op ESG-onderwerpen:
 - Waar het pensioenfonds in belegt;
 - Die financieel materieel zijn (omvang positie en risico);
 - De meest ernstige negatieve impact voor samenleving en milieu veroorzaken;
 - Voor onze deelnemers van belang zijn (klimaat en arbeidsomstandigheden).

De engagementactiviteiten van het pensioenfonds zijn uitbesteed aan de Fiduciair Manager. Er wordt onderzocht of de engagement-activiteiten eventueel bij een gespecialiseerde partij belegd dienen te worden. De Fiduciair Manager voert de dialoog met ondernemingen - waarbij indien nodig wordt samengewerkt met andere aandeelhouders - die aansluiten bij de thema's van het pensioenfonds. Als er een dialoog wordt gestart met een onderneming worden tijdgebonden afspraken gemaakt en wordt de voortgang gemonitord. Afhankelijk van de aard van de dialoog duurt deze circa drie tot vijf jaar. Een engagementtraject wordt als succesvol beoordeeld als alle tijdgebonden doelen bereikt zijn.

Wanneer ondernemingen niet binnen de vooraf gestelde termijn naar tevredenheid reageren kan worden besloten om op de aandeelhoudersvergadering te stemmen tegen het management of voor aandeelhoudersresoluties. In uitzonderlijke gevallen waar het maatschappelijke of financiële risico te groot is kan worden besloten om afscheid te nemen van de belegging (uitsluiting). Het fonds neemt daarbij als leidraad om bedrijven uit te sluiten indien na een periode van 4 jaar geen succesvolle engagement is bereikt. Doordat het pensioenfonds reeds uitsluitingen op basis van schendingen met de UN Global Compact toepast en belegt conform een 'best in class' beleid, is het mogelijk dat de positie al wordt afgebouwd voordat de dialoog is afgerond.

In het MVB jaarverslag wordt jaarlijks verantwoording afgelegd over de engagementactiviteiten die namens het fonds worden uitgevoerd. Voor zover dat geen afbreuk doet aan de effectiviteit van (lopende) engagementtrajecten rapporteren wij over de voortgang en resultaten van engagementtrajecten. Hierbij wordt toegelicht wat de doelstelling was (mijlpalen of KPI's) en of deze zijn behaald. Het pensioenfonds streeft er naar om de rapportage over engagement de komende jaren te verbeteren.

6.3.3. Class Actions

In het kader van betrokken aandeelhouderschap heeft het Pensioenfonds ervoor gekozen om bij vermeend wanbestuur door bedrijven middels o.a. fraude (boekhoudfraude, ontduiking van wet- en regelgeving), corruptie en omkoping zich bij te laten staan door partijen welke gespecialiseerd zijn in zogenaamde class actions ofwel collectieve rechtszaken of massaschadeclaims. Deze partijen spannen namens een collectief van beleggers op een no cure – no pay basis rechtszaken aan tegen bedrijven, wanneer financiële schade is geleden door beleggers als gevolg van wanbestuur en duidelijke aanwijzingen aanwezig zijn voor wanbestuur. Recente voorbeelden zijn o.a. Toshiba en Steinhoff (vermeende boekhoudfraude), diverse banken (manipulatie van benchmarks) en Volkswagen (dieselgate).

6.4 Positieve impact

Het Pensioenfonds wil een bijdrage leveren aan de thema's klimaat en arbeidsomstandigheden. Naast het voorkomen van negatieve impact wil het pensioenfonds daarom investeringen doen die bijdragen aan maatschappelijke verbetering. Aan impact beleggingen worden een aantal eisen gesteld:

- De beleggingen hebben naast een financieel rendement een expliciete maatschappelijke doelstelling. Dit wordt ook wel intentionaliteit genoemd.
- De impact van de belegging is meetbaar of er is een concrete ambitie om de output te gaan meten (bijvoorbeeld als de data nog niet beschikbaar is).
- De belegging gaat niet ten koste van het verwachte gemiddelde risico/rendementsprofiel voor de lange termijn. Een beperkte korte termijn tracking error of rendementsafwijking is acceptabel.
- De beleggingen hebben relevantie voor de door het Pensioenfonds gekozen thema's klimaat en/of arbeidsomstandigheden

Voorbeelden van beleggingen die aan deze criteria voldoen zijn 'green bonds', 'social bonds' en beleggingen in duurzame energie (infrastructuur).

Voor het meten en rapporteren van impact wordt veelal gebruik gemaakt van de Sustainable Development Goals (SDGs) van de Verenigde Naties. Deze ontwikkelingsdoelen zijn bedoeld om armoede te bestrijden, het milieu te beschermen en vóór 2030 voor iedereen welvaart te creëren. Het voordeel van dit raamwerk is dat het breed erkend en ontwikkeld wordt. Onderdeel van dit raamwerk zijn KPI's die kunnen worden gebruikt om impact te meten en rapporteren.

Het Pensioenfonds hanteert daarbij in het bijzonder de volgende SDGs als KPI's:

- SDG 7: betaalbare en schone energie;
- SDG 8: goed werk en economische groei;
- SDG 13: klimaatactie

7. Implementatie MVB

In dit hoofdstuk zal worden toegelicht op welke wijze in de beleggingen per categorie invulling wordt gegeven aan het MVB beleid.

7.1 Aandelen

Binnen de categorie aandelen worden de eerder toegelichte instrumenten uitsluiting, integratie middels een best-in-class benadering door middel van ESG-ratings, stemmen en dialoog toegepast in zowel ontwikkelde als opkomende markten. Deze worden uitgevoerd conform de omschrijving in hoofdstuk 6.

Tevens meet het Pensioenfonds de CO₂ emissie en heeft het de wens deze te reduceren. Binnen aandelen wordt dit bereikt door minder te beleggen in ondernemingen met een zware CO₂ emissie als gevolg van de best-in-class benadering. Ook zorgen de uitsluitingen voor minder exposure naar ondernemingen die onevenredig hoge emissie veroorzaken, zoals kolenmijnen en in 2021 ook andere sub-sectoren.

7.2 Bedrijfsobligaties investment grade

Binnen de categorie bedrijfsobligaties investment grade wordt uitsluiting toegepast, alsmede een best-in-class benadering door middel van ESG-ratings.

Obligatiehouders hebben in tegenstelling tot aandeelhouders geen stemrecht. Dialoog is wel mogelijk maar als drukmiddel minder effectief dan stemrecht, mocht een dialoog geen resultaat opleveren. Aangezien bedrijfsobligaties wel onderdeel zijn van het IMVB convenant geeft het fonds hier een nadere invulling aan aan de hand van het geïntensiveerde engagementbeleid (met optie tot uitsluiting).

7.3 Nederlandse woninghypotheken

Binnen woninghypotheken wordt de beheerder beoordeeld op sociale aspecten (betaalregelingen) en op klimaat (verduurzaming). Het pensioenfonds verwacht van de beheerder op beide onderwerpen een proactief beleid en uitvoering.

Het sociale aspect betreft de ondersteuning die wordt geboden aan klanten met een betalingsachterstand of klanten die in een situatie zitten waarop betalingsachterstanden dreigen. Dit gebeurt door het bieden van coaching op de arbeidsmarkt en/of budgettering in combinatie met op maat gemaakte betalingsregelingen. Het zo veel mogelijk voorkomen van oplopende betalingsachterstanden en daarmee gedwongen verkopen van woningen moet zorgen dat de situatie niet verergert. Het hypotheekverstrekkingbeleid is sterk gereguleerd en daardoor niet erg onderscheidend tussen beheerders.

Het klimaataspect betreft de financiering van verduurzaming van woningen. De hypotheekverstrekker kan dit ondersteunen door een additionele lening tegen gunstige voorwaarden beschikbaar te stellen voor verduurzaming van de woning. Daarnaast kan de hypotheekverstrekker inzage bieden in de energielabels van hypotheeknemers en hoe deze verbeterd zijn als gevolg van (gefinancierde) verduurzamingsmaatregelen.

7.4 High yield bedrijfsobligaties

Binnen de categorie hoogrentende bedrijfsobligaties ofwel high yield bedrijfsobligaties wordt uitsluiting toegepast.

Toepassing van ESG-ratings is binnen high yield minder ver ontwikkeld, alhoewel er voorzichtige positieve tekenen zijn. Implementatie van het IMVB convenant is in deze categorie al een stevige ambitie, waar het pensioenfonds mee aan de slag zal gaan. De ambitie is wel om op termijn ook een best-in-class benadering te implementeren binnen de High Yield categorie, zoals ook het geval is bij de andere liquide belegging categorieën.

7.5 Emerging Market Debt

De categorie Emerging Market Debt (EMD) ofwel staatsobligaties uit opkomende landen is bij uitstek een categorie waar MVB relevant is. Risico's als milieuvervuiling, mensenrechten en corruptie worden vaak minder goed beheerst in opkomende landen dan in ontwikkelde landen. Desondanks wordt doorgaans niet meer gedaan door beheerders dan het toepassen van sanctiewetgeving. Staatsobligaties vallen echter onder de scope van het IMVB convenant, waarbij geen onderscheid is gemaakt tussen ontwikkelde of opkomende landen.

In 2018 heeft de leidende benchmark provider voor EMD, JP Morgan, een ESG variant van zijn indices gemaakt. Investerings in obligaties van landen met de ergste schendingen worden gemeden en landen die goed scoren op ESG-criteria krijgen een hogere weging. Investerings in obligaties van overheidsgerelateerde ondernemingen die opbrengsten halen uit de productie of verkoop van wapens, tabak, kolen of de Global Compact schenden zijn uitgesloten. Ook krijgen green bonds een hogere weging in de index. Door gebruik van een ESG-index past de EMD categorie goed bij het MVB-beleid van het Pensioenfonds.

Het fonds onderzoekt verder welke landen zeer slecht scoren op het gebied van Arbeid (bijv. recht van vereniging, dwangarbeid, kinderarbeid etc.) en uitgesloten kunnen worden. Doel van dit instrument is om te voorkomen dat belegd wordt in landen met excessieve praktijken op het gebied van Arbeid. Het fonds geeft zich hierbij rekenschap dat arbeidsomstandigheden in opkomende landen dikwijls niet op hetzelfde niveau zijn als in ontwikkelde landen als gevolg van hun andere ontwikkelingspeil.

7.6 Green & social bonds

Green bonds en social bonds zijn obligatie-uitgiften waarvan de opbrengst wordt gebruikt voor maatschappelijke doeleinden zoals CO₂ reductie (bijv. investeringen in groene energie of openbaar vervoer) of sociale doeleinden zoals sociale huisvesting of sociale zekerheid. Green en social bonds worden door het Pensioenfonds niet alleen gekocht in de categorie EMD maar ook – waar mogelijk – binnen de matchingportefeuille. Deze portefeuille wordt gebruikt om het renterisico van Pensioenfonds conform het strategisch beleggingsbeleid af te dekken. Dergelijke obligaties worden hoofdzakelijk uitgegeven door supranationale instellingen (bijv. Wereldbank of Europese Investeringsbank) en aan overheden gerelateerde agentschappen.

Het universum van Green en social bonds is nog relatief klein maar neemt snel toe in omvang. Hierdoor kan beter in deze obligaties belegd worden door het pensioenfonds. Het pensioenfonds stelt zich als doelstelling om met behoud van rendement te alloceren naar Green bonds en Social Bonds. Dit betekent dat het pensioenfonds afhankelijk is van de beschikbaarheid van deze obligaties, met name bij nieuwe uitgifte. Het pensioenfonds kijkt daarbij tevens naar het bredere

profiel van de uitgevende instelling, dit om het zogenaamde 'green washing' tegen te gaan. De ambitie is om een allocatie van ten minste 1% van het fondsvermogen te bereiken eind 2021.

7.7 Niet-genoteerd onroerend goed

De categorie niet-genoteerd onroerend goed is bij uitstek geschikt om het thema klimaat nader in te vullen aangezien vastgoed een groot deel van de energieconsumptie 'veroorzaakt'. Door middel van isolatie en het aanbrengen van duurzame energiebronnen kan het energieverbruik sterk worden gereduceerd. Gezien het illiquide karakter van deze categorie heeft verwezenlijking van het voorgaande een langere doorlooptijd in vergelijking met liquide beleggingen zoals aandelen en obligaties.

De vastgoedadviseur heeft de PRI ondertekend en het Global Real Estate Sustainability Benchmark initiatief ondertekend. GRESB hanteert een uitgebreid model met 65 indicatoren dat resulteert in een rating en een 'green star' label:

- De GRESB Rating is een relatieve score van 1 tot 5 sterren, waarbij iedere ster 20% van het universum van beheerders vertegenwoordigt (5= beste 20%, 1=slechtste 20%).
- Een Green Star is een absolute score die wordt gegeven indien op de twee hoofdonderwerpen 'management & policy' en 'implementation & measurement' minimaal 50% wordt gescoord.

Het Pensioenfonds heeft de ambitie om voor haar niet-genoteerde onroerendgoed-fondsen een GRESB rating van 4 sterren te behalen en een Green Star te bereiken. Dit kan enerzijds door het huidige vastgoed te verduurzamen of anderzijds door fondsen te selecteren die MVB zwaar wegen in het beleggingsproces. Deze ambitie kan naar verwachting binnen 5 jaar gerealiseerd worden.

Er is geïnventariseerd wat de status is van de vastgoedfondsen welke op de rol staan om de komende 5 jaar (verder) aangekocht te worden. Deze fondsen voldoen aan de MVB-ambitie ten aanzien van vastgoed. Verder zal gekeken gaan worden of meer expliciet op bepaalde deelscores van de GRESB rating (zoals energieverbruik en broeikasgassen) gestuurd kan worden door minimumscores op deze gebieden te eisen bij aankoop.

Het pensioenfonds onderzoekt de mogelijkheden voor dialoog binnen de categorie niet-genoteerd onroerend goed via de externe vastgoedadviseur. Hierbij is een staffel ontwikkeld die vastgoedfondsen aanspoort om meer CO2 uitstoot te reduceren naarmate hun GRESB rating lager is. Doel van deze staffel is om juist de minder goed presterende vastgoedfondsen te stimuleren hun CO2 uitstoot te verminderen.

Verder is het beperken van fysieke schade als gevolg van klimaatveranderingen en goede arbeidsomstandigheden bij de bouw van nieuw onroerend goed een belangrijk aspect bij de categorie vastgoed. In dat kader overweegt het Pensioenfonds om een specifieke risico-scan uit te voeren om dit inzichtelijk te maken.

7.8 Private Markets

De categorie private markets bestaat uit Private Equity, Infrastructuur en Private Debt. Hierop is het uitsluitingsbeleid van toepassing. Ook wordt van de adviseur een actieve rol verwacht (stemmen, screenen, toepassing van ESG due diligence en dialoog) ten aanzien van de ondernemingen waarin wordt geparticipeerd of waarbij plannen bestaan tot participatie. Aangezien een lookthrough screening van de beleggingen via de custodian niet mogelijk is voor niet-genoteerde beleggingen, dient de adviseur te rapporteren over de uitgevoerde activiteiten en

toepassing van de uitsluitingscriteria. Ook deze categorie valt binnen de scope van het IMVB convenant.

De categorie Private Markets is bij uitstek geschikt voor impact beleggingen. Op dit moment wordt al belegd in infrastructuurprojecten die duurzame energie produceren of energiebesparing tot doel hebben, aansluitend bij het thema klimaat. Er zal een expliciet doel gesteld worden voor impact (infrastructuur-)beleggingen waarbij sprake is van een duidelijke link met het thema Klimaat. Het thema arbeid is minder goed te implementeren binnen deze beleggingscategorie.

Het fonds heeft de ambitie om binnen 5 jaar 1,5% tot 2,5% van de totale beleggingsportefeuille in te zetten voor CO2 reductie, bijvoorbeeld middels duurzame energie en daarbij ondersteunende infrastructuur en techniek.

8. Communicatie MVB

Een belangrijk onderdeel van maatschappelijk verantwoord beleggen is het verantwoording afleggen over de uitvoering van het MVB-beleid. Het bestuur vindt een hoge mate van transparantie belangrijk en ziet de manier waarop het over MVB met haar stakeholders communiceert als onderdeel van het MVB-beleid.

Afstemming over het MVB beleid

Na de voorlopige vaststelling van het MVB-beleid 2019-2021 door het Bestuur heeft afstemming plaatsgevonden met belanghebbenden aan de hand van gesprekken met de werkgever, met het verantwoordingsorgaan, door middel van een panel van actieve deelnemers en een gepensioneerdpanel en middels een uitgebreide enquête onder alle deelnemers

De panels zijn reeds bestaande klankbordgroepen welke een representatieve afspiegeling vormt qua leeftijd, geslacht, bedrijfsonderdelen etc. Het ESG beleid 2019-2021 is door middel van een aantal aansprekende vragen, stellingen en voorbeelden getoetst bij de panels. Doel hiervan is om na te gaan om het ESG Beleid 2019-2021 aansluit bij de wensen en verwachtingen om daarmee het draagvlak te peilen voor het geformuleerde beleid.

De uitkomsten van de panels en de enquête toonden voldoende draagvlak voor het ESG-beleid 2019-2021 waardoor het beleid formeel is aangenomen. Vervolgens is ook de website van het pensioenfonds van een update voorzien, middels publicatie van het ESG beleid 2019-2021, inclusief de uitsluitingslijst (met reden van uitsluiting) en de lijst met beleggingen, alsmede het MVB-jaarverslag

Wetgeving

IORP II vereist dat het Pensioenfonds aan haar deelnemers (en toekomstige deelnemers) communiceert over de wijze waarop in het beleggingsbeleid rekening gehouden wordt met ESG-factoren. Het MVB-beleid en het jaarverslag met daarin een toelichting op het MVB-beleid publiceert het Pensioenfonds op haar website en is daarmee voor iedereen toegankelijk. De publicatie wordt bijgewerkt indien het bestuur een nieuw beleid vaststelt. Over de uitvoering van het beleid wordt met de deelnemers van het Pensioenfonds gecommuniceerd middels haar eigen website en (digitale) nieuwsbrieven.

De SRD II richtlijn vereist verantwoording over de uitvoering van het betrokkenheidsbeleid. In dit beleid is vastgelegd hoe het Pensioenfonds aan de hand van stemgedrag op aandelen en het aangaan van de dialoog met ondernemingen op een maatschappelijke verantwoorde manier invloed als belegger uitoefent. De SRD II richtlijn vereist verder openbaarmaking van elementen uit de overeenkomst met de vermogensbeheerder. Voorbeelden van elementen zijn de afspraken met de vermogensbeheerder en de methode en tijdshorizon waarop de vermogensbeheerders worden geëvalueerd. Dit inzicht wordt jaarlijks verschaft in het MVB-jaarverslag.

Thema klimaat

Vanwege het onderschrijven van het Klimaatakkoord en het belang van dit thema voor de deelnemer is in het MVB-beleid expliciet aandacht voor de klimaatdoelstellingen, de CO₂ voetafdruk en reductie daarvan, en gerelateerde risico's van de beleggingen en welke rol klimaat heeft binnen het beleggingsproces.

Het Pensioenfonds biedt inzicht in de ontwikkelingen op het gebied van klimaat in het MVB-jaarverslag waarbij de CO₂ voetafdruk van de huidige beleggingen inzichtelijk gemaakt wordt en een toelichting wordt gegeven in relatie tot de klimaat(reductie)doelstellingen. Verder wordt in het

MVB-jaarverslag inzicht gegeven in CO₂ intensieve sectoren, zoals kolenmijnen en gerapporteerd over (collectieve) engagement initiatieven.

Uitsluitingen

In het MVB-jaarverslag wordt inzicht gegeven in de uitsluitingsambitie en of deze volledig is toegepast. Indien dit niet het geval is wordt toegelicht welke bedrijven in de portefeuille zitten en welke actie hieraan wordt verbonden.

Stemgedrag

Het pensioenfonds publiceert het stembeleid op haar website en legt over de uitvoering (het stemgedrag) verantwoording af door jaarlijks in het MVB-jaarverslag de stemresultaten te publiceren van de aandelenmandaten. Bij de publicatie van de stemresultaten wordt vermeld op hoeveel agendapunten het fonds gestemd heeft, waarbij inzichtelijk is of de stem voor of tegen het management was. Indien het fonds geen stem uitgebracht heeft is de ambitie te onderbouwen waarom niet.

Het Pensioenfonds geeft een toelichting op de belangrijkste stemmingen conform SRD II.

Dialoog

In het MVB-jaarverslag biedt het Pensioenfonds inzicht in de uitvoering van het aangaan van de dialoog met bedrijven. Aan de hand van een casus gerelateerd aan een van de thema's wordt inzicht verstrekt hoe het pensioenfonds - of de fiduciair manager in opdracht van - (potentiële) negatieve impact heeft geïdentificeerd, de dialoog is aangegaan, wat hier de uitkomsten van waren, hoe het pensioenfonds verder toeziet op het nakomen van afspraken met de desbetreffende ondernemingen en welke maatregelen het fonds eventueel neemt bij het niet nakomen van afspraken.

Positieve Impact

Het Pensioenfonds is voornemens om de impact aan de hand van Sustainable Development Goals (SDG's) die aansluiten bij het thema Klimaat te meten en te rapporteren. Als het fonds besluit om op het gebied van Arbeid een impact belegging te initiëren, dan zal ook de impact gemeten worden aan de hand van SDG 8 (fatsoenlijk werk en economische groei).

Het voordeel van dit raamwerk is dat het breed erkend en ontwikkeld wordt en dat KPI's gebruikt worden om de impact effectief te kunnen meten en rapporteren. De resultaten en een toelichting op de voortgang worden gepubliceerd in het MVB-jaarverslag.

9. Planning 2019 -2021

Het pensioenfonds heeft middels dit MVB beleid een ambitieus doel gesteld voor de komende jaren om meer verantwoord te beleggen. Hierbij is het bestuur zich er zeer bewust van dat de uitvoering hiervan dient te gebeuren op beheerste wijze, waarbij de samenhang tussen rendement, risico en kosten wordt beoordeeld. Daarom is een planning gemaakt om de Commissie Beleggingen (CB), het Bestuursbureau en de Fiduciair richting te geven in de prioriteiten bij de uitvoering.

Onderwerp - beleggingen	Wanneer	Wie neemt lead?
Uitvoering IMVB	2019 – 2022 ³	CB
Klimaat – meten CO ₂ voetafdruk	Vanaf 2019 jaarlijks; in 2019 in juni	CB
Klimaat - reductiedoelstelling	2021 doelstelling geïmplementeerd	Bestuur ⁴
Klimaat – inzicht klimaatrisico's in ALM	2020 (volgende ALM)	CB
Klimaat – uitsluiten CO ₂ intensieve sectoren	2021	CB
Klimaat - participatie collectieve engagement werkwijze vaststellen en uitvoering starten	2020	CB
Klimaat – investeringen in duurzame energie (doelweging 1,5%)	2023 (conform private markets doel)	CB
Arbeid – definitieve vaststelling thema en doelstellingen	2020	Bestuur ⁵
Evalueren stembeleid	2019	CB
Toepassen duurzamer stembeleid op alle (DM) aandelen	2020	CB
Aandelen – best in class beleid (passief)	2020	CB
Aandelen – onderzoek naar positieve impact	2021	CB
Bedrijfsobligaties – implementatie MVB-index	2020	CB
Emerging Market Debt – implementatie MVB-index	2020	CB
Green & Social Bonds – 1% van het fondsvermogen	2021	CB
Niet-genoteerd OG – aanpassen mandaat	2021 Q1	CB
Niet genoteerd OG - realisatie MVB doel	2023	CB
Private markets – aanpassen mandaat	2021 Q1	CB
Private markets – realisatie MVB doel	2023	CB

Onderwerp – governance en communicatie	Wanneer	Wie neemt lead?
Afstemming met stakeholders over aangepast MVB-beleid (werkgever, deelnemerspanel, gepensioneerdenpanel)	2019 maart & april	Bestuur
Publicatie aangepast MVB beleid	2019 mei	Bestuursbureau
Evaluatie voortgang en resultaten	Jaarlijks vanaf 2020	Bestuur
Publicatie voortgang en resultaten	Jaarlijks	Bestuursbureau
Afstemming met Verantwoordingsorgaan	Jaarlijks	Bestuur
Actualisatie en uitbreiding MVB-beleid 2019-2020	2020 november	Bestuursbureau

³ Conform planning IMVB

⁴ Onderdeel van het MVB beleid, derhalve vaststelling door bestuur

⁵ Onderdeel van het MVB beleid, derhalve vaststelling door bestuur

Realisatie 2020

Het pensioenfonds heeft in 2020 op de volgende onderdelen het MVB-beleid verder uitgewerkt en geïmplementeerd.

Beleid

- Het pensioenfonds heeft in 2020 een klimaatbeleid uitgewerkt en past dit vanaf 2021 toe in de beleggingen. Dit zal plaatsvinden conform de internationale initiatieven op dit onderwerp en geeft invulling aan de noodzaak om de opwarming van de aarde te beperken door CO2 reductie. Hierbij is sprake van een expliciete reductiedoelstelling van initieel 50%, gevolg door een jaarlijkse reductie van 7% (de Paris Aligned Benchmark).
- Het pensioenfonds heeft in 2020 het beleid vastgesteld rondom de implementatie van maatregelen met betrekking tot het thema arbeid, welke in 2021 zullen worden ingevoerd. Deze maatregelen betreffen een geïntensiveerd engagementbeleid en een onderzoek naar de uitsluiting van landen binnen de categorie Emerging Market Debt op basis van arbeidsnormen. Dit onderzoek zal in het eerste kwartaal van 2021 zijn afgerond, waarna de implementatie zal starten.
- In samenwerking met de ALM-adviseur is onderzocht hoe klimaatrisico's kunnen worden meegenomen in de gehanteerde ALM-scenario's bij de ALM-studie van 2020. Begin 2021 is deze modellering afgerond en zullen de inzichten hiervan als een bijlage aan het strategische beleggingsbeleid 2021-2023 worden toegevoegd.

Implementatie

- Het bestuur van het pensioenfonds heeft in 2019 besloten dat een 'best-in-class'-benadering zal worden toegepast in de aandelenportefeuille, de bedrijfsobligatieportefeuille en de portefeuille met staatsobligaties uit opkomende landen ('Emerging Market Debt') door middel van ESG benchmarks. Deze benchmarks zijn in 2020 daadwerkelijk geïmplementeerd.
- Green bonds en social bonds worden door het pensioenfonds -waar mogelijk-aangehouden binnen de matchingportefeuille en vanaf 2020 ook binnen de categorie Emerging Market Debt.
- Eind 2019 heeft het pensioenfonds haar eigen stemprincipes, inclusief een ESG-component, herzien en vastgesteld. In 2020 is hier opvolging aan gegeven, onder meer door het stembeleid op alle aandelen in de portefeuille toe te passen
- Binnen de vastgoedportefeuille heeft het pensioenfonds de ambitie om binnen 5 jaar gemiddeld 4 sterren (van maximaal 5) te behalen in het GRESB-model voor verduurzaming van vastgoed, alsmede een Green Star. Er is met de vastgoedadviseur een staffel ontwikkeld die een grotere CO2 reductie verplicht stelt naarmate vastgoedfondsen minder dan 4 GRESB sterren behalen.
- Kolenmijnen zijn in 2020 worden uitgesloten van de beleggingsportefeuille.
- In 2020 is de CO2-intensiteit van de beleggingsportefeuille opnieuw gemeten over het jaar 2019. Daarbij bleek dat de CO2-intensiteit van de beleggingsportefeuille lager was dan van de benchmarkportefeuille. De CO2 reductie door het gebruik van ESG benchmarks is hierbij nog niet meegenomen. Naar verwachting zal de CO2-uitstoot hierdoor met 20% dalen bij de volgende meting.

Vooruitblik 2021

In lijn met de gestelde klimaatdoelstelling zullen in 2021 de volgende activiteiten worden ondernomen:

- Omvorming van het huidige infrastructuurmandaat naar een mandaat met een positieve impact op het gebied van klimaat met behoud van het rendement-/risicoprofiel;
- Een verdergaande uitsluiting van CO2 intensieve sectoren zoals kolencentrales en teerzandolieprojecten wordt ondernomen. Er zal verder onderzoek plaatsvinden naar andere CO2 intensieve sectoren, w.o. de gehele energiesector;
- Onderzoek naar de toevoeging van SDG-factoren aan de bestaande ESG benchmarks;
- Verdere verbetering van CO2 data over de beleggingsportefeuille en rapportage hieromtrent;
- Aangescherpte MVB-maatstaven bij de selectie van nieuwe vastgoedfondsen;
- Risicoscan omtrent klimaatrisico's bij vastgoed;
- Het verder vergroten van de allocatie naar green en social bonds binnen het LDI-mandaat.

In lijn met de gestelde doelstelling op het thema Arbeid zullen in 2021 de volgende activiteiten ondernomen worden:

- Landen worden uitgesloten in het Emerging Market Debt mandaat op grond van criteria op het gebied van arbeidsomstandigheden naar aanleiding van het gedane onderzoek;
- Er wordt onderzocht of de uitvoering van het geïntensiveerde engagementbeleid bij een gespecialiseerde uitvoerder kan worden belegd;
- Een impact mandaat op het gebied van Arbeid zal worden onderzocht.

Bijlage I: uitsluitingenlijst

Per maart 2020 bevat de uitsluitingenlijst van het fonds de volgende ondernemingen en landen, onderverdeeld naar reden van uitsluiting:

Controversiele wapens (clustermunitie, landmijnen, nucleair, biochemisch)

<i>Naam</i>	<i>ISIN-code</i>	<i>Land</i>
THE BOEING COMPANY	US0970231058	US
LOCKHEED MARTIN CORPORATION	US5398301094	US
ARYT INDUSTRIES LTD.	IL0005870147	IL
MOTOVILIKHINSKIYE ZAVODY PAO	RU0006763570	RU
China Spacesat Co., Ltd.	CNE000000SM3	CN
ELBIT SYSTEMS LTD	IL0010811243	IL
HANWHA CORP	KR7000880005	KR
LARSEN AND TOUBRO LIMITED	INE018A01030	IN
HANWHA AEROSPACE CO., LTD.	KR7012450003	KR
Hanwha Engineering & Construction Corp.	KR6068921669	KR
KOREA AEROSPACE INDUSTRIES, LTD.	KR7047810007	KR
LIG Nex1 Co., Ltd.	KR7079550000	KR
China Aerospace Science and Technology Corporation	CND100006HP7	CN
China North Industries Group Corporation Limited	CND1000133M5	CN
China North Industries Corporation	CND100013945	CN
L&T INFRASTRUCTURE FINANCE COMPANY LIMITED	INE691107DZ9	IN
POONGSAN CORPORATION	KR7103140000	KR
NABHA POWER LIMITED	INE445L08367	IN
L&T FINANCE HOLDINGS LIMITED	INE498L01015	IN
BOEING DISTRIBUTION SERVICES, INC.	US4825391034	US
Larsen & Toubro Infotech Ltd	INE214T01019	IN
L&T TECHNOLOGY SERVICES LIMITED	INE010V01017	IN
Bharat Dynamics Ltd	INE171Z01018	IN
Anhui Great Wall Military Industry Co Ltd	CNE1000036L1	CN
NATIONAL PRESTO INDUSTRIES, INC.	US6372151042	US
JACOBS ENGINEERING GROUP INC.	US4698141078	US
HONEYWELL INTERNATIONAL INC.	US4385161066	US
SERCO GROUP PLC	GB0007973794	GB
GENERAL DYNAMICS CORPORATION	US3695501086	US
AECOM	US00766T1007	US

NORTHROP GRUMMAN INNOVATION SYSTEMS, INC.	US68557N1037	US
FLUOR CORPORATION	US3434121022	US
AEROJET ROCKETDYNE HOLDINGS, INC.	US0078001056	US
Northrop Grumman Corporation	US6668071029	US
LEIDOS HOLDINGS, INC.	US5253271028	US
NORTHROP GRUMMAN SYSTEMS CORPORATION	US666807AW21	US
BWX TECHNOLOGIES, INC.	US05605H1005	US
HUNTINGTON INGALLS INDUSTRIES, INC.	US4464131063	US

Tabak

<i>Naam</i>	<i>ISIN-code</i>	<i>Land</i>
VPR Brands LP	US91831H1068	US
Reynolds American Inc.	US761713BG06	US
Shumen Tabac AD	BG11SUSUVT18	BG
Slantse Stara Zagora Tabak AD	BG11SLSTAT17	BG
SCHWEITZER-MAUDUIT INTERNATIONAL, INC.	US8085411069	US
Jerusalem Cigarette Co Ltd	PS2003111643	PS
HUABAO INTERNATIONAL HOLDINGS LIMITED	BMG4639H1227	HK
JAPAN TOBACCO INC.	JP3726800000	JP
SHANGHAI INDUSTRIAL HOLDINGS LIMITED	HK0363006039	HK
STANDARD DIVERSIFIED INC.	US85336L1098	US
Pazardzhik BTM AD	BG11PAPABT16	BG
TSL Ltd	ZW0009011579	ZW
PT Gudang Garam Tbk	ID1000068604	ID
NTC Industries Ltd	INE920C01017	IN
BRITISH AMERICAN TOBACCO (MALAYSIA) BERHAD	MYL416200003	MY
Sinnar Bidi Udyog Ltd	INE896E01023	IN
CTO Public Company Ltd	CY0001350418	CY
Golden Tobacco Ltd	INE973A01010	IN
Smokefree Innotec Inc	US8326731077	US
British American Tobacco Kenya plc	KE0000000075	KE
UNIVERSAL CORPORATION	US9134561094	US
VECTOR GROUP LTD.	US92240M1080	US
Pyxus International, Inc.	US74737V1061	US
Altria Group, Inc.	US02209S1033	US

BRITISH AMERICAN TOBACCO BANGLADESH CO. LTD.	BD0259BATBC9	BD
PT Bentoel International Investama Tbk	ID1000052509	ID
BRITISH AMERICAN TOBACCO P.L.C.	GB0002875804	GB
British American Tobacco Uganda	UG0000000022	UG
British American Tobacco Zimbabwe (Holdings) Ltd	ZW0009011710	ZW
Bulgartabac holding AD	BG11BUSOGT14	BG
CEYLON TOBACCO COMPANY PLC	LK0042N00008	LK
CHINA FLAVORS AND FRAGRANCES COMPANY LIMITED	KYG2111P1090	HK
Coka Duvanska Industrija ad Coka	RSDICOE58755	RS
Philip Morris Operations a.d. Nis	RSDINNE11951	RS
Eastern Company SAE	EGS37091C013	EG
GODFREY PHILLIPS INDIA LIMITED	INE260B01028	IN
Gotse Delchev Tabac AD	BG11GOGOAT17	BG
PT Hanjaya Mandala Sampoerna Tbk	ID1000074008	ID
ITC LIMITED	INE154A01025	IN
IMPERIAL BRANDS PLC	GB0004544929	GB
AL-EQBAL INVESTMENT COMPANY PLC	JO4104811016	JO
KT&G Corporation	KR7033780008	KR
Karelia Tobacco Company Inc SA	GRS120003009	GR
Khyber Tobacco Company Ltd	PK0012401011	PK
PHILIP MORRIS (PAKISTAN) LTD	PK0018201019	PK
Wee-Cig International Corp	US9484652089	US
HEALTHIER CHOICES MANAGEMENT CORP.	US42226N1090	US
Nicotiana BT Holding AD	BG1100057980	BG
CONG TY CO PHAN NGAN SON	VN000000NST9	VN
Pakistan Tobacco Company Ltd	PK0002701016	PK
Philip Morris CR as	CS0008418869	CZ
MEDIGREEN HOLDINGS CORPORATION	US75339L3050	US
SILA HOLDING Plc	BG1100027983	BG
Societe Ivoirienne des Tabacs SA	CI0000000097	CI
Swedish Match AB	SE0000310336	SE
Duvanska industrija ad Bujanovac	RSDIBBE29987	RS
22ND CENTURY GROUP, INC.	US90137F1030	US
Tutunski Kombinat AD Prilep	MKTKPR101017	MK
Union Investment Corporation PSC	JO3106911014	JO
Union Tobacco and Cigarette Industries Company PSC	JO4107411012	JO
VST INDUSTRIES LIMITED	INE710A01016	IN

Vien Dong Investment Development Trading Corp	VN000000VID7	VN
ELECTRONIC CIGARETTES INTERNATIONAL GROUP, LTD.	US2855602072	US
B.A.T CAPITAL CORPORATION	US05526DBB01	US
B.A.T. INTERNATIONAL FINANCE P.L.C.	USG08820CH69	GB
IMPERIAL BRANDS FINANCE PLC	US453140AF21	GB
TURNING POINT BRANDS, INC.	US90041L1052	US
Philip Morris International Inc.	US7181721090	US
Tanzania Cigarette Company Ltd	TZ1996100032	TZ
BADECO ADRIA d.d. Sarajevo	BAFDSSR00002	BA
Vapor Hub International Inc	US9221041042	US
mCig Inc	US55279L1017	US
Veles Tabak AD Veles vo stecaj	MKVETA101016	MK
Fyolo Technology Corp	US02650U2015	US
Wismilak Inti Makmur Tbk PT	ID1000126006	ID
THE WEST INDIAN TOBACCO COMPANY LIMITED	TTP985721039	TT
SCANDINAVIAN TOBACCO GROUP A/S	DK0060696300	DK
Vapor Group Inc	US9221011003	US
JT International Financial Services B.V.	XS1883352095	NL
Indonesian Tobacco Tbk PT	ID1000149404	ID

Kolenmijnen

<i>Naam</i>	<i>ISIN-code</i>	<i>Land</i>
Idemitsu Kosan Co., Ltd.	JP3142500002	JP
Inner Mongolia Yitai Coal Co., Ltd.	CNE000000SK7	CN
PT Bukit Asam Tbk	ID1000094006	ID
Shaanxi Coal Industry Co., Ltd.	CNE100001T64	CN
Shanxi Coal International Energy Group Co., Ltd.	CNE000001FH8	CN
Shanxi Lu'An Environmental Energy Development Co., Ltd.	CNE000001NT7	CN
Washington H. Soul Pattinson and Company Limited	AU000000SOL3	AU

UN Global Compact schendingen (mensenrechten, arbeid, corruptie, fraude)

<i>Naam</i>	<i>ISIN-code</i>	<i>Land</i>
Bayer Aktiengesellschaft	DE000BAY0017	DE
CORECIVIC, INC.	US21871N1019	US
FREEMPORT-MCMORAN INC.	US35671D8570	US

VALE S.A.	BRVALEACNOR0	BR
BHP GROUP PLC	GB00BH0P3Z91	GB
SOUTHERN COPPER CORPORATION	US84265V1052	US
ROYAL DUTCH SHELL PLC	GB00B03MLX29	NL
WALMART INC.	US9311421039	US
Volkswagen AG	DE0007664005	DE
BRASKEM S.A.	BRBRKMACNOR1	BR
GMK NORIL'SKIY NIKEL' PAO	RU0007288411	RU
Novartis AG	CH0012005267	CH
SERCO GROUP PLC	GB0007973794	GB
PG&E CORPORATION	US69331C1080	US
Porsche Automobil Holding SE	US73328P1066	DE
BHP GROUP LIMITED	AU000000BHP4	AU
Grupo Mexico, Sociedad Anonima Bursatil de Capital Variable	MXP370841019	MX
JBS S.A.	BRJBSSACNOR8	BR
Jiangxi Copper Company Limited	CNE0000019P0	CN
PETROLEO BRASILEIRO S.A. - PETROBRAS	BRPETRACNOR9	BR
PROSEGUR COMPANIA DE SEGURIDAD, S.A.	ES0175438003	ES
ENERGY TRANSFER OPERATING, L.P.	US29278N5095	US
Tokyo Electric Power Company Holdings, Incorporated	JP3585800000	JP
Zijin Mining Group Company Limited	CNE100000B24	CN
ENERGY TRANSFER LP	US29273V1008	US
PETROLEOS MEXICANOS	JP548404AGK3	MX
Odebrecht Finance, Ltd.	US675758AJ51	BR
BARRICK TZ LIMITED	GB00B61D2N63	GB
PETROLEOS DEL PERU - PETROPERU S.A.	PEP496001202	PE
OCP S.A.	MA0000093023	MA
THE GEO GROUP, INC.	US36162J1060	US
SOUTH32 LIMITED	AU000000S320	AU
PT Indonesia Asahan Aluminium (Persero)	US74445PAB85	ID
SOCIETE AURIFERE BARRICK	CA0679011084	CA
SEVERSTAL' PAO	RU0009046510	RU
NTPC LIMITED	INE733E01010	IN

Zie bijlage IV voor een overzicht welke landen zijn uitgesloten op grond van sanctiewetgeving, met daarbij aanvullende toelichting

Bijlage II: ESG rating systematiek

ESG Ratings is een methodiek die investeerders helpt om inzicht te krijgen in ESG risico's en kansen van de beleggingen. De analisten van MSCI beoordelen data (jaarverslagen en andere publicaties, overheden, NGO's, media etc.) op het vlak van ESG van 6800 ondernemingen en van de GICS sectoren. Ondernemingen krijgen op basis hiervan een rating lopend van AAA tot CCC op relatieve basis van de prestaties in de sector waarin de onderneming actief is. De onderwerpen waarna wordt gekeken zijn (samengevat):

Milieu

1. Klimaat verandering (CO2 emissie, product CO2 profiel, klimaatgevoeligheid, klimaatfinanciering)
2. Natuurlijke bronnen (water, biodiversiteit en landgebruik, ruwe grondstoffendelving)
3. Vervuiling en afval (giftige emissies en afval, verpakkingsmateriaal en afval, elektronisch afval)
4. Milieukansen (clean tech, groene gebouwen, hernieuwbare energie)

Sociaal

5. Menselijk kapitaal (personeelsbeleid, gezondheid en veiligheid, personeelsontwikkeling, arbeidsomstandigheden in de supply chain)
6. Productaansprakelijkheid (veiligheid en kwaliteit, chemische veiligheid, financiële producten, privacy en dataveiligheid,
7. Stakeholder opposition (controversial sourcing)
8. Sociale kansen (toegang tot communicatie, financiering, gezondheidszorg, voeding)

Governance

9. Corporate governance (board structuur, beloning, eigenaarschap, accounting)
10. Corporate behaviour (ethiek, belastingtransparantie, corruptie, anti-marktwerking, stabiliteit van de financiële sector)

Voor iedere sector wordt bepaald welke van bovenstaande onderwerpen relevant is, waarbij governance altijd een onderdeel is. Hierna worden de wegingen bepaald. Ieder relevant onderdeel krijgt een weging in de range van 5% tot 30%. De weging hangt af van de mate waarin een sector bijdraagt aan een onderwerp in verhouding tot andere sectoren (grote bijdrage = grote weging) en de tijdsperiode waarin wordt verwacht dat het risico of de kans materialiseert (korte termijn = grote weging). Een hoge impact issue op korte termijn weegt ongeveer 3x zwaarder dan een lage impact op lange termijn.

Om te beoordelen of een onderneming een ESG-risico goed beheerst wordt bekeken welke beheersingsmaatregelen de onderneming heeft genomen en welke blootstelling er is. Een onderneming die veel blootstelling aan een risico heeft, moet dus ook sterke beheersingsmaatregelen nemen. De risico's worden per sector bepaald; de exposure per onderneming wordt bepaald op basis van product of dienst, locatie, uitbesteding, etc. De beheersingsmaatregelen zijn onderneming specifiek, waarbij incidenten in de afgelopen drie jaar worden meegewogen in het oordeel.

De uiteindelijke rating wordt gegeven per GICS sub-industrie. De hierboven genoemde onderwerpen en de weging van onderwerpen per sector wordt jaarlijks herzien. Ondernemingen krijgen de mogelijkheid om feitelijke onjuistheden te corrigeren en mogen altijd hun rapport inzien. Bij nieuwe informatie wordt een rapport op weekbasis aangepast, met minimaal jaarlijks een volledige review.

Bijlage III: Stembeleid

Het uitoefenen van stemrecht is een belangrijk onderdeel van een goed functionerende governance structuur voor bedrijven. Daarom maakt het pensioenfonds gebruik van haar stemrecht op alle aandeelhoudersvergaderingen van bedrijven waarin wordt belegd. Tevens streeft het pensioenfonds er naar om invulling te geven aan de richtlijnen die volgen uit de Shareholder Rights Directive II, en zal een toelichting worden gegeven indien dit op onderdelen niet mogelijk is ('comply or explain').

Het pensioenfonds heeft uitgangspunten voor het stembeleid vastgesteld die hieronder zijn opgenomen. Bij deze uitgangspunten staan de MVB-ambitie inclusief lange termijn waardecreatie en de thema's van het pensioenfonds centraal.

Het pensioenfonds streeft ernaar om eventuele negatieve impact van haar investeringen op de maatschappij, het milieu en governance te voorkomen, te mitigeren dan wel te herstellen. Het adresseren van klimaatverandering is een wereldwijde uitdaging en het pensioenfonds is toegewijd een bijdrage te leveren aan dit cruciale vraagstuk. Ook stimuleren we bedrijven waarin geïnvesteerd wordt om kritisch te kijken naar de bijdrage die zij leveren aan de VN duurzame ontwikkelingsdoelen om op deze wijze een positieve impact te genereren.

Het pensioenfonds neemt de volgende zaken in acht om te kunnen beoordelen of beursgenoteerde bedrijven in positieve zin voldoen aan criteria ten aanzien van corporate governance, beloning van bestuurders en bedrijfsstructuur:

- Onafhankelijkheid van de accountant en geloofwaardigheid van de accountantsverklaring
- Integriteit, onafhankelijkheid, responsiviteit en diversiteit van het bestuur en haar commissies. Bestuursleden dienen te beschikken over de juiste vaardigheden en expertise, alsmede over voldoende beschikbare tijd om hun taken te kunnen uitvoeren.
- Bestuursbeslissingen dienen geleid te worden door een bedrijfscultuur welke duurzaamheid en lange termijn waarde creatie ondersteunt, en bedrijven dienen hierover verantwoording af te leggen richting aandeelhouders.
- Preventie van overmatige cumulatie van macht (gecombineerde CEO / voorzitterposities)
- Vergoeding aan bestuursleden dient het juiste talent aan te trekken, te behouden en te motiveren. Excessieve vergoedingen dienen zoveel mogelijk beperkt te worden: vergoedingen dienen niet significant af te wijken van industrie- en marktgemiddelden in termen van structuur en niveau. Arbeidsvoorwaarden dienen begrijpelijk en transparant te zijn voor aandeelhouders. Vaste en variabele beloningen moeten in balans zijn. Prestatiegerelateerde elementen moeten op eenvoudige wijze te kwantificeren zijn. Dit betekent dat ze meetbaar zijn, tijdsgebonden, vooraf vastgelegd en dat ze een directe relatie moeten hebben met de bedrijfsstrategie en operationele resultaten. Bedrijven dienen zoveel mogelijk transparantie te verstrekken over de methodes en onderbouwing die ten grondslag ligt aan (voorgestelde of toegepaste) vergoedingen.
- Bedrijven waarin geïnvesteerd wordt moeten een passende kapitaalstructuur hebben en beslissingen ten aanzien van kapitaalallocatie moeten formeel beschreven worden in de jaarverslagen. In het geval van een voorgestelde uitgifte van aandelen onderzoeken we de gegrondheid van het voorstel. Voor financieringsactiviteiten die mogelijk grote invloed hebben op de waarde van de onderneming moet de uiteindelijke keuze bij de aandeelhouders liggen.
- Aandeelhouders moeten het recht hebben om te stemmen op belangrijke beslissingen, waaronder benoeming en ontslag van bestuurders, wijzigingen in bestuursdocumentatie zoals statuten, aandeleninkoop, uitgifte van aandelen, plannen voor aandeelhoudersrechten ('poison pills'), voorstellen die stemrechten wijzigingen en materiële transacties.

Wat sociale en milieukwesties betreft, ondersteunen we in het algemeen op standaarden gebaseerde ESG-voorstellen die voor aandeelhouders en belanghebbenden op de lange termijn waarde vergroten en tegelijkertijd de belangen van de onderneming en de maatschappij op een lijn brengen.

Om voorstellen van aandeelhouders te evalueren neemt het pensioenfonds internationale ESG richtlijnen en standaarden in acht, hierbij worden ook de OECD Richtlijnen voor multinationale ondernemingen beschouwd. Verder streeft het pensioenfonds ernaar om voorstellen te ondersteunen die aansluiten bij erkende mondiale bestuursorganen die duurzame handelspraktijken bevorderen en pleiten voor milieubeheer, eerlijke arbeidsomstandigheden, non-discriminatie en de bescherming van mensenrechten. Hiertoe behoren internationaal erkende duurzaamheid gerelateerde initiatieven waaronder de United Nations Environment Programme Finance Initiative (UNEP FI), de door United Nations gesteunde Principles for Responsible Investment (PRI), United Nations Global Compact, Global Reporting Initiative (GRI), International Labour Organization Conventions (ILO) en andere. Elk van deze bestuursorganen streeft ernaar om rapportage- en andere activiteiten te bevorderen die aansluiten bij positieve ESG acties, waardoor financiële risico's en reputatierisico's worden beperkt.

Wat betreft klimaat gerelateerde voorstellen ondersteunen wij de ambities die zijn vastgelegd in de Overeenkomst van Parijs om de opwarming van de aarde te beperken tot ruim onder de 2 graden. We moedigen voorstellen aan – die we per geval beoordelen – die bedrijven stimuleren om informatie te verstrekken over de financiële, fysieke of regelgevingsrisico's gerelateerd aan klimaatverandering waarmee ze te maken hebben. Daarbij kijken we ook naar hoe ondernemingen deze risico's identificeren, meten en managen, waaronder klimaatrisico metingen en programma's zoals GHG emissie reductie. Bovendien ondersteunt het pensioenfonds voorstellen waarin wordt opgeroepen tot transparantie inzake werkplekpraktijken en diversiteit, belastingen, leveringsketens en algemene maatschappelijke verantwoordelijkheid.

Bijlage IV: Sanctiewetgeving

Opzet risicoraamwerk

Het fonds hanteert bij de uitsluiting van financiële instrumenten op basis van sanctiewetgeving de sanctielijst van de Europese Raad en de Nederlandse terrorisme sanctielijst. Bij besluit van de Europese Raad is bepaald dat Amerikaanse sancties geen extraterritoriale macht hebben en derhalve niet van toepassing zijn op Europese burgers, instellingen en bedrijven. Daarom past het fonds geen Amerikaanse sanctiewetgeving toe.

De Nederlandse terrorisme sanctielijst ziet uitsluitend toe op natuurlijke personen welke betrokken zijn bij de jihad (bijv. Syrië-gangers). In de praktijk heeft de Nederlandse lijst daarmee geen gevolgen voor de beleggingen van het fonds, omdat het fonds niet belegd in instrumenten of tegoeden verbonden aan individuele natuurlijke personen.

De sanctielijst van de Europese Raad heeft een bredere basis en omvat naast natuurlijke personen ook wapenleveranties en kapitaalmarkttransacties. Het fonds is vanuit haar beleggingen van nature noch betrokken bij instrumenten of tegoeden van natuurlijke personen, noch bij wapenleveranties. Echter, het fonds kan in theorie wel blootstaan aan sanctiewetgeving middels sancties welke aangrijpen op kapitaalmarkt-transacties. Het fonds heeft daarom in 2019 een risicoanalyse gemaakt van haar beleggingen om te toetsen of het fonds in overeenstemming handelt met de sanctiewetgeving; deze analyse is in 2020 herhaald.

In navolging op de risicoanalyse heeft het fonds een lijst opgesteld welke door de bewaarbank van het fonds wordt gehanteerd bij diens compliance monitoring voor het fonds (op maandbasis). Hiermee ondervangt het fonds dat het mogelijk in strijd handelt met de sanctiewetgeving. Daarnaast is in iedere beheerovereenkomst met beleggingsmanagers conform het uitbestedingsbeleid van het fonds de eis opgenomen dat de beleggingsmanager dient te voldoen aan (Europese) sanctiewetgeving. Met de beheerders van de illiquide mandaten is overeengekomen dat zij ieder kwartaal dienen te rapporteren over de compliance met sanctiewetgeving.

Uitkomsten risicoanalyse

De scan heeft uitgewezen dat de potentiële risico's van het niet voldoen aan sanctiewetgeving zich uitsluitend voordoen in de beleggingscategorieën Aandelen Opkomende Landen en Staatsobligaties Opkomende Landen (Emerging Market Debt). Daarbij zijn onderstaande sancties relevant, waarbij is aangegeven of het fonds in strijd handelt met de sanctiewetgeving:

Financiële sancties Rusland:

Effecten welke zijn uitgegeven na 31 juli 2014 door een aantal staatsbanken en staatsbedrijven in de energie- en defensiesectoren mogen niet verhandeld worden (geen aankoop of verkoop). Het fonds heeft een aantal van deze effecten in de beleggingsportefeuille, maar deze zijn alle uitgegeven voor 31 juli 2014. Daarmee voldoet het fonds aan de sanctiewetgeving. Het gaat specifiek om effecten van de volgende bedrijven: 1) Sberbank; 2)VTB Bank; 3) Gazprombank; 4) Vnesheconombank (VEB); 5) Rosneft; 6) Transneft; 7) Gazprom.

Het fonds heeft geen effecten in de beleggingsportefeuille welke op de zogenaamde *dual use* sanctielijst staan, in de zin dat de producten van deze bedrijven zowel civiele als militaire doeleinden kunnen dienen. Russische staatsobligaties staan niet op de sanctielijst en hierin kan het fonds dus vrijelijk beleggen.

Staatsobligaties opkomende landen:

Het fonds belegd via het Emerging Market Debt mandaat in de staats- of staatsgerelateerde obligaties van Egypte, Oekraïne, Servië, Tunesië en Venezuela. Bij voorgenoemde landen zijn een aantal sancties van toepassing welke toezien op natuurlijke personen (bijv. bevrozing tegoeden of

visarestricties) of een wapenembargo. Deze specifieke sancties zijn niet van toepassing op de beleggingen van het fonds in de staats- of staatsgerelateerde obligaties. Daarmee voldoet het fonds aan de sanctiewetgeving.

Overige sancties:

Hieronder is weergegeven welke landen op de Europese sanctielijst staan - in de zin of er natuurlijke personen en/of bedrijven uit deze landen op de lijst staan - en of het fonds hierin belegd. Alle gevallen waarbij sprake is van daadwerkelijke beleggingen door het fonds zijn reeds toegelicht in voorgaande passages.

Land / sector	Beleggingen door het fonds?	Toegestaan?
Afghanistan	Nee	
Burundi	Nee	
Centrale Afrikaanse Republiek	Nee	
Chemische wapens	Nee	
Congo	Nee	
Rusland	Ja, via EQ EM & EMD	Ja, instrumenten vallen niet onder sancties of aangekocht voor 31 juli 2014
Egypte	Ja, via EQ EM & EMD	Ja, instrumenten vallen niet onder sancties
Guinea Bissau	Nee	
Guinea	Nee	
Iran	Nee	
Irak	Nee	
Libië	Nee	
Myanmar	Nee	
Noord Korea	Nee	
Sudan	Nee	
Zuid-Sudan	Nee	
Somalië	Nee	
Syrië	Nee	
Tunesië	Nee	
Oekraïne	Ja, via EMD	Ja, instrumenten vallen niet onder sancties
Venezuela	Ja, via EMD	Ja, instrumenten vallen niet onder sancties
Wit Rusland	Nee	
Yemen	Nee	
Al Qaeda	Nee	
ISIS / Daesh	Nee	
andere terroristische groeperingen	Nee	
individuele terroristen	Nee	
Bosnië Herzegovina	Nee	
Servië	Ja, via EMD	Ja, instrumenten vallen niet onder sancties
Montenegro	Nee	
Libanon	Nee	
Haïti	Nee	
Eritrea	Nee	
Malediven	Nee	
Moldavië	Nee	
Mali	Nee	
Zimbabwe	Nee	

Bijlage V: Fiscaal Beleid

Deze bijlage geeft in verkorte vorm het fiscale beleid van het fonds weer. Hieronder wordt uitsluitend aandacht besteed aan het fiscale beleid in relatie tot de beleggingen van het fonds.

Responsible Tax Principles

Het fonds acht het belangrijk dat rendementsdoelstellingen in evenwicht zijn met zijn maatschappelijke verantwoordelijkheid als institutionele belegger. Derhalve sluit zijn beleid voor maatschappelijk verantwoord beleggen aan bij de nationale en internationale standaarden, zoals die van de UN Global Compact, de OECD en de UNPRI.

Belastingheffingen vormen een belangrijke inkomstenbron voor overheden en zijn daarmee onmisbaar voor de stabiliteit en sociaal economische cohesie van de samenleving. Belastingen (directe- en indirecte belastingen) vormen daarentegen ook kosten voor het fonds die leiden tot een verminderd rendement voor de deelnemers. Het fonds bewaakt het evenwicht tussen enerzijds zijn maatschappelijke verantwoordelijkheid en anderzijds het realiseren van een optimaal rendement na belastingen. Dit door het minimaliseren van fiscale risico's en door het verlagen van de belastingdruk waarbij effectief gebruik wordt gemaakt van de fiscale mogelijkheden binnen wet- en regelgeving. Dit met inachtneming van de missie, visie en doelstelling(en).

Hiertoe hanteert Pensioenfonds UWV de volgende 'Tax Principles':

Fiscaal compliant

- Pensioenfonds UWV wil handelen naar de letter én de geest van de (internationale) fiscale wet- en regelgeving.
- Pensioenfonds UWV wil fiscaal compliant zijn. Dit houdt in het tijdig, juist, en volledig indienen van aangiften en afdragen van belastingen (al dan niet door de betreffende asset / fund manager) in alle voor Pensioenfonds UWV aan de orde zijnde landen.

Fiscale pensioenfondsstatus

- Pensioenfonds UWV wil geen enkel risico lopen ten aanzien van zijn vrijgestelde status voor de vennootschapsbelasting en ten aanzien van de fiscale behandeling van de pensioenuitkeringen voor zijn deelnemers.
- Ten aanzien van de door Pensioenfonds UWV wereldwijd gehouden (liquide en illiquide) beleggingen streeft Pensioenfonds UWV naar een gelijke behandeling als vergelijkbare lokale pensioenfondsen.
- Daarnaast wil Pensioenfonds UWV niet slechter af zijn indien indirect in een (liquide of illiquide) belegging wordt geïnvesteerd ten opzichte van een directe investering. Met andere woorden, Pensioenfonds UWV streeft naar een fiscale uitkomst waarbij het niet uitmaakt of Pensioenfonds UWV direct of indirect investeert in een (liquide en illiquide) belegging.

Transparante relatie met alle stakeholders

- Pensioenfonds UWV streeft naar een coöperatieve en transparante relatie met alle stakeholders.⁶

Fiscale planning

- Pensioenfonds UWV streeft vanuit zijn strategische doelstellingen naar een optimaal rendement door effectief gebruik te maken van de fiscale mogelijkheden binnen (internationale) wet- en regelgeving.
- Pensioenfonds UWV wil niet actief bijdragen aan (het mogelijk maken van) agressieve tax planning en daar ook geen gebruik van maken.

⁶ Zoals o.a. DNB, de (buitenlandse) fiscale toezichthouders, deelnemers van Pensioenfonds UWV, asset managers, fund managers.

Fiscale risicobeheersing

- Pensioenfonds UWV wil een gedegen 'tax risk management' dat past bij de omvang, complexiteit en kostenstructuur van pensioenfonds UWV.

Tax Planning

Pensioenfonds UWV is zich ervan bewust dat 'tax planning' een methode is om een hoger rendement te behalen. Tax planning bij beleggingen is toegestaan mits wordt voldaan aan de letter en de geest van de wet. De huidige regelgeving en algemeen geldende principes van internationaal belastingrecht dienen hierbij als uitgangspunt. Daarbij onderschrijft Pensioenfonds UWV de waarde van de initiatieven van onder andere de OESO en de EU die erop zijn gericht om via internationale coördinatie tot een evenwichtige wijze van belastingheffing te komen en de 'economische werkelijkheid' fiscaal te volgen. Het pensioenfonds keurt belastingontduiking af en wenst vanuit haar maatschappelijke verantwoordelijkheid zijn 'faire share' te betalen met inachtneming van de belangen van de deelnemers.

Het tegengaan van ontgaan en ontduiken van belastingen geniet aanzienlijk maatschappelijke aandacht. Pensioenfonds UWV wil voorkomen dat investeringen in beleggingen leiden tot maatschappelijk onaanvaardbaar geacht gedrag die tot gevolg heeft dat de maatschappij schade wordt berokkend en de reputatie van Pensioenfonds UWV wordt geschaad. Pensioenfonds UWV wil zich derhalve onthouden van investeringen in fiscaal agressief geplande structuren. Dergelijke structuren worden geacht niet in lijn te zijn met de huidige 'responsible tax' gedachte en derhalve in strijd met zowel de letter als de geest van de Nederlandse en de buitenlandse wet.

Voorbeelden van mogelijke risico's:

- Het verlies van aanspraken op vrijstelling of verlaging van (bron)heffingen
- Naheffing, inclusief belasting- en/of invorderingsrente
- Boetes
- Een negatieve impact op het rendement van Pensioenfonds UWV
- Reputatieschade

Beheersmaatregel

Pensioenfonds UWV wil niet investeren in beleggingen waar gebruik wordt gemaakt van ongewenste fiscale structuren:

- *Pensioenfonds UWV zal niet investeren in structuren waarmee de te betalen belasting wordt gereduceerd door gebruik te maken van 'fraus-legis' achtige structuren (misbruik van recht) of kunstmatige en fiscaal ingegeven structuren. Hierbij kan worden gedacht aan het gebruik van hybride arrangementen of structuren waarin gebruik wordt gemaakt van onder meer Special Purpose Vehicles ('SPV'), tax havens, laag belaste regimes/jurisdicties, 'louter opgezet voor fiscale doeleinden' en zonder enige reële betekenis. Ook wil Pensioenfonds UWV niet in of via ontwikkelingslanden betrokken zijn bij fiscale structuren die leiden tot een lagere belastingafdracht.*
- *Pensioenfonds UWV zal afzien van investeringen die gebruik maken van hierboven genoemde kunstmatige en fiscaal ingegeven structuren, tenzij ten aanzien van een investeringsstructuur (bepaalde elementen of arrangementen) cq onzekere belastingpositie(s) een mate van zekerheid is behaald zoals beschreven onder hoofdstuk 3.1. hierboven.*

Fiscale Due Diligence

Om te kunnen toetsen of een belegging past binnen de hierboven gestelde beheersmaatregel, zal Pensioenfonds UWV bij nieuwe beleggingen, evenals op aangewezen momenten ten tijde van het houden van een belegging, een zogenoemde 'fiscale due diligence' uitvoeren om de fiscale posities van / bij een belegging inzichtelijk te maken.

Beheersmaatregel

Pensioenfonds UWV streeft ernaar ten aanzien van ieder nieuwe belegging een fiscale due diligence uit te voeren dat zich richt op:

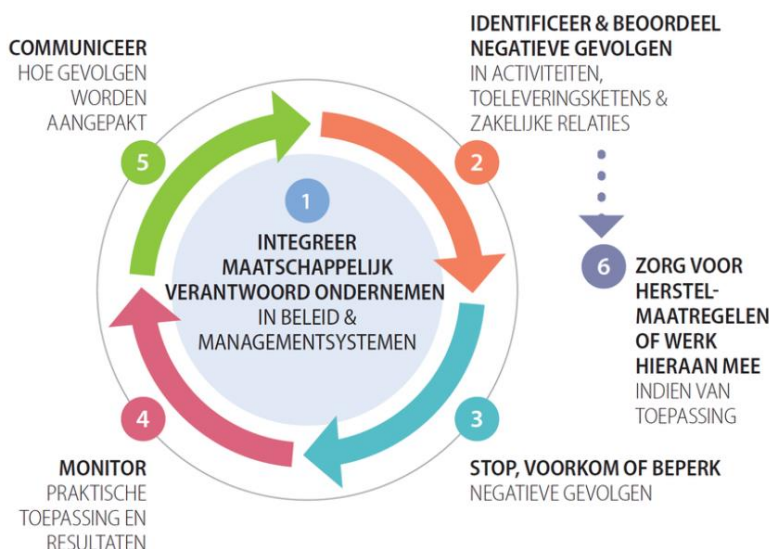
- *De fiscale gevolgen van de investering voor Pensioenfonds UWV.*
- *In hoeverre de investering vanuit fiscaal perspectief geschikt is voor Pensioenfonds UWV (als Nederlands pensioenfonds).*
- *In hoeverre de investeringsstructuur fiscaal efficiënt is (e.g. geen 'tax leakage' bij het repatriëren van inkomsten).*
- *De mogelijke fiscale- en reputatierisico's voor Pensioenfonds UWV in het licht van de recente (internationale) fiscale ontwikkelingen.*
- *Het naleven van de compliance verplichtingen zoals verwacht van Pensioenfonds UWV en relevante derden.*

Bijlage VI: Toelichting implementatie OESO richtlijn

Het pensioenfonds heeft het IMVO-convenant voor de pensioensector ondertekend en erkent daarmee de verantwoordelijkheden die voortkomen uit de United Nations Guiding Principles (UNGP's) en de OESO Richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen (OESO Richtlijnen) om de **actuele en potentiële negatieve impact** van beleggingen te voorkomen dan wel aan te pakken.

Due diligence is een doorlopend proces dat bedrijven uitvoeren om risico's op het gebied van milieu, mensenrechten, arbeidsrechten in kaart te brengen en vervolgens te stoppen, te voorkomen of te beperken. Due diligence staat centraal in de internationaal erkende OESO Richtlijnen en de UNGP's. Due diligence wordt ook wel 'gepaste zorgvuldigheid' of 'ketenverantwoordelijkheid' genoemd.

Het due diligence-proces & ondersteunende maatregelen



Source: www.oesorichtlijnen.nl

Samenvatting van de zes due diligence-stappen

1. Het Pensioenfonds integreert maatschappelijk verantwoord beleggen in beleid en managementsystemen

- Het Pensioenfonds onderschrijft expliciet de OESO Richtlijnen en publiceert MVB-beleid dat daarop gebaseerd is. Dit beleid is periodiek getoetst en geactualiseerd.
- Het MVB-beleid is onderdeel van een breder beleggingsbeleid van pensioenfonds en is onderdeel van de selectie van nieuwe externe dienstverleners zoals externe managers, data leveranciers en dergelijke.

2. Het Pensioenfonds identificeert en beoordeelt daadwerkelijke en potentiële negatieve gevolgen van de activiteiten, producten of diensten van haar beleggingen



- Via het screenen van haar portefeuille voert het Pensioenfonds een risicoanalyse uit en brengt het (mogelijke) negatieve gevolgen die ondernemingen in de portefeuille veroorzaken voor mens, maatschappij of milieu in kaart. Dus hier staan niet de risico's voor de onderneming centraal, maar die voor de (mogelijke) getroffen stakeholders, zoals werknemers of lokale gemeenschappen.
- Op basis van de risicoanalyse stelt het Pensioenfonds de **ernstigste** negatieve gevolgen vast en prioriteert deze in volgorde van belangrijkheid. Een onderneming kan een negatief gevolg zelf veroorzaken, eraan bijdragen, of direct verbonden zijn aan een negatief gevolg via een zakelijke relatie.
- Wanneer ondernemingen waarin het Pensioenfonds belegt negatieve impact hebben veroorzaakt c.q. daaraan hebben bijgedragen, dan verlangt het Pensioenfonds dat zij herstel en/of verhaal voor benadeelden biedt c.q. daaraan bijdraagt. Wanneer ondernemingen waarin het Pensioenfonds belegt direct verbonden zijn met de negatieve impact, dan verlangt het Pensioenfonds dat zij hun invloed aanwenden om herstel en/of verhaal voor benadeelden mogelijk te maken. Wanneer het Pensioenfonds zelf ernstige negatieve impact veroorzaakt heeft of hieraan heeft bijgedragen, dan zal het zelf herstel en/of verhaal voor benadeelden aanbieden of daaraan bijdragen.

3. Stoppen, voorkomen en beperken van negatieve gevolgen

- Op basis van de risicoprioritering besluit het Pensioenfonds om bedrijven met de meest ernstige negatieve gevolgen voor haar stakeholders uit te sluiten. Hiervoor kan bijvoorbeeld gebruik worden gemaakt van de UN Global Compact of de 'rode vlaggen' van de ESG-dataleverancier. Het voordeel van de rode vlaggen is dat deze breder is en daardoor beter aansluit bij de OECD richtlijnen.
- Voor andere minder ernstige gevallen prioriteert het Pensioenfonds issues en gebruikt het haar invloed (direct of via externe leveranciers) om de impact te voorkomen en/of te mitigeren. Dit doet het Pensioenfonds onder andere via engagements (dialoog met bedrijven) en/of door te stemmen op aandeelhoudersvergaderingen.

4. De praktische toepassing van resultaten monitoren

- Via de screening van de ondernemingen in de portefeuille monitort het Pensioenfonds periodiek de toepassing en effectiviteit van de genomen due diligence maatregelen.
- Onder deze maatregelen valt het identificeren, voorkomen en verminderen van negatieve gevolgen en het bieden van toegang tot herstel.
- Het Pensioenfonds beoordeelt ook externe leveranciers zoals externe managers om na te gaan of de maatregelen worden uitgevoerd die de negatieve risico's beperken.
- Het Pensioenfonds streeft via haar beleggingen naar (maatschappelijke) langetermijn waardecreatie. In contracten met Externe Dienstverleners probeert het Pensioenfonds daarom waar mogelijk (bijvoorbeeld in mandaten) met de Beheerder in gesprek te gaan om de inhoud van het MVB beleid van het pensioenfonds waaronder het onderschrijven van de OECD richtlijnen in de Fondsvoorwaarden te laten overnemen. Wanneer het pensioenfonds een minderheidsaandeel heeft in een beleggingsfonds zijn de beïnvloedingsmogelijkheden beperkt. In dat geval zijn de MVB criteria onderdeel van de selectiecriteria voor beleggingsfondsen.
- Het Pensioenfonds communiceert jaarlijks in het ESG jaarverslag hoe de negatieve gevolgen worden aangepakt en wat de effectiviteit hiervan is.

6. Zorg voor herstelmaatregelen of werk hieraan mee wanneer dit van toepassing is

- Het Pensioenfonds moedigt ondernemingen in de portefeuille aan om toegang tot herstel aan te bieden of mee te werken wanneer ondernemingen negatieve gevolgen hebben veroorzaakt of eraan hebben bijgedragen.

De OESO Richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen (OESO Richtlijnen) zijn aanbevelingen van overheden voor multinationale ondernemingen. De OESO Richtlijnen vormen vrijwillige beginselen en standaarden voor verantwoord ondernemingsgedrag conform de wetgeving. Op basis van deze OESO Richtlijnen dienen ondernemingen over due diligence-processen te beschikken om de actuele en potentiële negatieve impact van hun handelen op kernwaarden zoals arbeids- en mensenrechten, milieu en anti-corruptie te kunnen identificeren, voorkomen dan wel verminderen. Multinationale ondernemingen dienen ook over rapportagesystemen te beschikken om de resultaten te kunnen volgen en toelichten. Indien uit de due diligence blijkt dat de onderneming zelf de negatieve impact veroorzaakt of hieraan bijdraagt, dan dient de onderneming de negatieve impact niet alleen te verminderen en te beëindigen, maar ook te zorgen dat er verhaalmogelijkheden worden geboden of herstelmaatregelen worden getroffen. Indien de negatieve impact direct gerelateerd is aan de activiteiten, producten of diensten van een zakelijke relatie van de onderneming, dan dient de onderneming haar invloed aan te wenden om partijen die de impact veroorzaken of hieraan bijdragen te bewegen om de negatieve impact te voorkomen, verminderen en beëindigen en verhaalmogelijkheden te bieden.

[De VN-guiding principles inzake bedrijven en mensenrechten van de VN](#) (Guiding Principles of UNGP's) vormen het voornaamste beleidsinstrument voor bedrijven. Aan de hand van principes kunnen zij het 'Protect, Respect and Remedy'-raamwerk van de Verenigde Naties op het gebied van mensenrechten en (multinationale) ondernemingen implementeren. De Guiding Principles steunen op drie pijlers: 1) de plicht van overheden om de mensenrechten te verdedigen; 2) de verantwoordelijkheid van ondernemingen om de mensenrechten te respecteren; en 3) toegang tot verhaalmogelijkheden of herstelmaatregelen voor slachtoffers van bedrijfsgerelateerde mensenrechtenschendingen. Deze pijlers geven weer hoe overheden en ondernemingen het raamwerk dienen toe te passen.

De Guiding Principles maken duidelijk dat de verantwoordelijkheden van ondernemingen (of beleggers) voortvloeien uit hoe zij bij een negatieve impact op de mensenrechten betrokken zijn. Bepalend voor hun betrokkenheid is of ondernemingen / beleggers de negatieve impact **veroorzaken**, hieraan **bijdragen** of hieraan **gelieerd** zijn of zouden kunnen worden.

[De OESO-richtlijnen voor de financiële sector](#) (Responsible Business Conduct, RBC) bieden een leidraad voor hoe institutionele beleggers de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen kunnen toepassen. Ze geven aan wat de voornaamste overwegingen voor institutionele beleggers zijn tijdens het due diligence-proces dat hen helpt om maatschappelijke en milieurisico's te signaleren en hierop te reageren.